

॥ श्री हेमचन्द्राचार्यप्रयाषली नं १८ ॥

श्रीमदाचार्य श्रीमेरुंगसूरिविरचिता श्रुतज्ञानाराधनविराधनफलप्रवर्धिका—

कामदेवनृपतिकथा

श्रीपट्टनस्थफौफलीयापादकृवास्तव्य- शाह चापुलाल मूलचन्द्र द्रव्यसहायेन-

पट्टनस्थश्रीहेमचन्द्राचार्यसभायाः सेक्रेटरी " शाह जगजीवन उत्तमचन्द्र-

शाह लहेरुभाइ भोगीलालभ्यां " मकाशिता

आवकपण्डित वीरचन्द्र-प्रभुदासाभ्यां च संशोधिता

श्री अहमदाबाद चीकांटावाडो अमर्गम जैन एटवोकेट मुद्रणालये " शा वाडीलाल बापुलाल " इत्यनेन मुद्रिता

विक्रम सं १९८४

वीर सं २४५४

सन १९२८

पाठण,

मूल्यम् ०-६-०

प्रतयः ३००

Subs
MER

॥ ओं अर्हम् ॥

॥ श्रीमदाचार्य-श्रीमेरुतुङ्गसूरिविरचिता-श्रुतज्ञानाराधनविराधनफलप्रदर्शिका--

कामदेव नृपति कथा ॥

जयति कामितपूर्तिसुरद्रुमः, सुरनरीरगनाथनतक्रमः ।

कुशलपद्मविकाशदिनेश्वरः सुमतिपारगतः परमेश्वरः ॥ १ ॥

इह किल सकलसामग्रीसंपूर्णं मानुषं भवमयाप्य सुक्तिमुक्तिमुलसिद्धये पुण्यमेव विधेयम् । पुण्यं च ज्ञानात्, ज्ञानं च गुरुरपदेशात्, गुरुरपदेशश्च शास्त्रात्, शास्त्रस्य च पुस्तकाधारः । अतः सर्वक्षेत्रे पुस्तकमेव प्रधानं पुण्यक्षेत्रम् । यदुक्तम्--सर्वक्षेत्रेषु पुण्यस्य पुस्तकक्षेत्रमुत्तमम् । यदन्यसर्वपुण्यानां जायतेऽस्माद्बुध्यव-स्थितिः ॥ ? ॥ किञ्च-पञ्चानामपि ज्ञानानां मध्ये श्रुतज्ञानमेव देव-दानव-मानवप्रतिबोधकारित्वान्पुरव्यम्, तच्च पुस्तकजाधिरुढमेव राजलीलामनुभवजगति विजयते । उक्तं च-

“जाता पञ्च मतिश्रुतावधिमनःकवलयपुत्राः प्रभोः, तन्मध्ये श्रुतनन्दनो भगवता संस्थापितः स्वे पदे ।
अङ्गोपाङ्गयुतश्च पुस्तकगजाध्यारोहलब्धोदयः, सिद्धान्ताभिधभूपतिर्गणघरामात्यश्चिरं नन्दतात् ॥ १ ॥”

अतो ज्ञानस्य पुस्तकस्य च यथाशक्ति भक्तिः कार्या । यथाऽमुत्र परत्र च सर्वसौख्यसंयत्तिः स्यात् । सकलकलाश्च विलसन्ति । यश्च ज्ञानपुस्तकयोराशातनां करोति, स निविडज्ञानावरणीयकर्म बद्ध्वाऽनेकदुःखविभागी महामूर्खश्च जायते, यथा कामदेवः । यदि च पश्चादपि ज्ञानपुस्तकयोर्भक्तिं करोति, तदा सुखी भोगी चिदाश्च भवति, यथा स एव कामदेवः पश्चात्प्रौढराज्य-प्रताप-विद्या-कला-पात्रं जातः । तथा यदि कोऽपि जीवो जन्मतोऽपि यावज्जीवं सर्वप्रकारैर्ज्ञानमाराधयति, तदा सर्वदेव स सर्वसौख्यपात्रं स्यात् महाप्राज्ञश्च, यथा कामदेवस्यैव भार्याऽभङ्गुरभाग्या सौभाग्यमञ्जरी । तथाहि-

अत्रैव जम्बूद्वीपे भरतक्षेत्रे श्रीपञ्चमतीर्थङ्करश्रीसुमतिनाथवारकेऽयोध्या नाम नगरी वर्तते ।
पूर्वं प्रसुश्रीऋषभस्य राज्य-प्राज्यप्रतिष्ठासमये निरीक्ष्य ।

विनीतलोकान् भरते विनीते-त्यारव्यां पुरीं स्थापितवान् हरियाम् ॥ १ ॥

असंख्यकालेऽतिगते विपक्ष-लक्षैरयोध्यस्फुटवीरकोटेः ।

निवासभावादय साप्ययोध्ये-त्याख्यां क्षितौ लक्षणया प्रपेदे ॥ १ ॥

तस्यामयोध्यानगर्यां वर्यांशुजालदेदीप्यमानभालः प्रबलपराक्रामाक्रान्तभूपालः प्रत्यर्थिसार्धिकालः

समुष्णवलाशेषगुणविशालः श्रीसूरदेवनामा महीपालः प्राज्यं साम्राज्यं भुङ्क्ते ।
यस्य प्रतापतपनः स्फुटभासुरश्रीः, संपूर्णमण्डलपशःशशभृच सौम्यः ।

यौ संगताविह तिरस्कृतस्तर्मांसि, नित्यं जगत्सु किल कस्य न चित्रमेतत् ॥ १ ॥

तस्य च कान्ता सहजनिर्मलस्यान्ता पापमार्गचलनं प्रति परित्रान्ता शीतलशीलच्छायातस्तलविश्रा-
न्ता पद्देवी सूरकान्ता । सा च भर्तुः प्रसादेन सकलसंसारसुखानि भुञ्जानापि पूर्वकृतकर्मवशादपत्यसुखं न
प्राप । अन्यदा मनोमुदा क्रीडार्थं निजायासद्यारिकयाऽशोकवनिकामध्यं गत्वा अशोक-पुष्पाग-नाग-प्रि-
यहृ-पाटला-सहकारसारघृक्षलक्ष्मीं विलोकमाना प्रौढगसादमध्ये कामदेवप्रतिमां प्रणम्य गवाक्षे शीतला-
निलपानाधोपचिष्टा ।

अथ दृष्टाऽनया गवाक्षधियरेण विलोकमानया तरुतले निजबालकान् खेलयन्ती कुक्कुटी । तद्यथा-
चरणगणेन भूमिं विलिङ्गन्ती बालए पलोद्यंती । पक्वेहिं च्छायंती पिष्टीए पुणोवि रोवंती ॥ १ ॥

सुहृमज्जे नियमसुहं पक्खिययि पुणो पुणो बुणिं दिती । कुक्कुुरवं कुव्वंती कीलंती कुक्कुडी विट्ठा ॥ २ ॥

अथ राशी निजबालैः क्रीडन्ती कुक्कुटीं दृष्ट्वाऽनपत्यतादुःखं स्मृत्या महादुःखाती मनस्वेवं चि-
न्तयामास । धन्याऽस्तौ तिरश्च्यपि कुक्कुटी, या सदा निजापत्यक्रीडासुखमनुभवति । यतः-

ते धन्ना जाण घरगणमि दीसंति धूलिधवलाइं । उट्ठंत पढंत रढंत चंय दोतिन्नि छिमाइं ॥ १ ॥

अथवा-यत्र नास्ति गुणगौरवपूजा, यत्र न स्वजनसङ्गतिरुच्चैः ।

यत्र नो लघुलघूनि शिशुनि, हन्त तान्यपि गृहाणि गृहाणि ॥ २ ॥

किञ्च-अपुत्रस्य गृहं शून्यं, दिशः शून्या ह्यवान्धवाः । मूर्खस्य हृदयं शून्यं, सर्वशून्यं दरिद्रता ॥ ३ ॥
तोयं विना तटाकः, सुरन्द्रं विना नाकः, न्यायं विना भूमान्, दानं विना श्रीमान्, विनयं विना शि-
ष्यः, पत्र-पुष्प-रुलानि विना वृक्षः, प्रज्ञां विना छात्रः, जीवं विना गात्रम्, घ्राणं विना यथा न शोभते
यदनं, तथा पुत्रं विना सदनम् । अतः सर्वथा मन्दभाग्याऽहम्, याऽनेकभूपालप्रणतपादारचिन्दमहानरेश्वरप्रसा-
दपात्रमपि भूत्या चिन्तितमात्रोपस्थितसकलवस्तूनि लभमानाऽपि मनागपि नापत्यसुखं प्राप्नोमि । ततः
किं कार्यं प्राज्येन राज्येन, किं कार्यमनेकसारनिवेशेन महादेशेन, किं कार्यं मनोहारेण नगरेण, किं कार्यं स-
ंपसुन्दरस्वरूपेण रूपेण, किं कार्यं कल्पद्रुमानुवादेन महाराजप्रसादेन, किं कार्यमुदारैः शूद्रारैः, किं कार्यमनु-
कूलैः दुकूलैः, किं कार्यं सर्वरागमूर्खसाम्बूलैः, किं कार्यमपरैरपि स्फारैरलंकारैः, किं कार्यं स्नेहगेहेन देहेन. हा
किं कार्यं भव्येनापि जीपितव्येन, सर्वथा न शक्यनोमि धयापि स्थातुम्, पक्ववालुकमिव स्फुरति मे हृदयं
मणानुक्षेपेन, किं करोमि, इव गच्छामि, कस्याग्रे कथयामि ।

हा मातः ! किमहं जाता हा पितः ! पालिताऽस्मि किम् । हा भर्तः ! परिणीता किं यदेव दुःखिताऽभवम् ॥ १ ॥

झोली दुडी किं न मूढ किं न हूअ छारह् पुंज । न सहत जिम हूं एवडी दूप दवामल गुंज ॥ २ ॥

इत्यादिमहाशोकसंकुलचिता चिन्ताकल्लोलोलितजीविता महाऽऽध्यानपतिता श्रुभिकानिवेशितदृष्टिः करतलन्यस्तमुखी पादाङ्घ्रिभेन पृथिवीं खनन्ती दीर्घोष्णनिःश्वासीरोष्ठसंपुटं धमन्ती स्थूलस्थूलाश्रुधाराभिर्भ्रू- तलं सिञ्चन्ती यावता सूरकान्ता राज्ञी महादुःखमनुभवति, तावता तस्याः परिवारमुखेन तत्पद्महादेवीदुःखं विश्राय विच्छाद्यवदनः समुत्सुकमनाः सूरदेवो राजा झटिति सिंहासनं मुत्तत्रा त्वरितत्वरितपदैस्तत्र समागतो दुःखपूरपूरितचित्तमधोमुखीं देवीं निरीक्ष्य करे धृत्वा पुरः स्थित्वा हा देवि ! कस्मादकस्मादसावेता- धान् शोकः क्रियमाणोऽस्ति इत्यवादीत ।

राज्ञी च महादुःखचिन्तासंकुचितलोचने सहसोन्मील्य पुरःस्थितं प्राणप्रियं विलोक्य हा ? पादावधा- रितः पृथ्वीपतिरपि न ज्ञातः शून्यतया, न च कुलस्त्रीसमुचितोऽभ्युत्थानादिविनयः सत्पापितः, इति दग्धो- परि स्फोटकतुल्यं दुःखोपरि दुःखं विभ्रती सहसाभ्युत्थाय प्राणप्रियपादयोर्लोचने दत्त्वा सूर्यास्ते कमलिनीच मुकुलितमुखी पूर्ववदेवास्तोकशोककलेशमनुभवन्ती योजिताञ्जलिः पुरतः पाश्चालिकेव निश्चलाऽतिष्ठत् ।

अथ राजा निजबन्धाञ्चलेन राज्ञीनेत्रे प्रमाज्यं स्नेहसाया सुधामधुरया वाचाप्रोवाच—“देवि ! कोऽयमाक- स्मिकः शोकः, न पश्यामि खलु मनागपि शोकहेतुम् । यतस्तव पितुर्गृहे कुशलिनी मातापितरौ, विजयिनो बान्धवाः, सुखवान् सकलस्वजनलोकः । अत्रापि मयि सुप्रसन्ने को नाम किङ्कर इव तवादेश नो कुरुते, को नाम मनसाऽपि त्वयि वैरूप्यं चिन्तयति, के नाम मनोरथास्तव न पूर्यन्ते । एवं सति बद् देवि ! किं ते दुःखम् ?

पदं पाप्महृत्तदर्पण इव हृदयते विच्छायावदनम्, जलक्लिन्नवस्त्रादिव गलन्ति नेत्रद्वयादश्रुचिन्दवः, दवानला-
 श्लिष्टकाष्ठमिव दंढणते हृदयम्, ग्रीष्मातपतसवालुका इव जाञ्चल्यन्तेऽङ्गानि, निद्रां गतस्येव धत्ते शून्यतां
 मनः, तदाशु सुख मीनम्, दूहि शोककारणम् ।” इत्येवं महाग्रहपूर्वकं पुनःपुनः पृच्छति पृथ्वीनाथे निःश्वस्य
 गदगदररं कथमप्युवाच देवी—“ हा निष्पुत्राऽहं मन्दभाग्या ” इति । तत्र श्रुत्वा निर्मलदर्पणतले पुराःस्थपदा-
 र्थवत् तत्कालं हृदये संक्रान्तसकलदुःखश्रीसूरदेवः सुचिरं विमृश्य स्नेहलया दृशा दुग्धधारयेव सिञ्चहुवाच-
 “ देवि ! प्राणाप्रिये ! अहमपि जाने आत्मीये महाशल्यमेतत् । यतः—कुलदीपकमेकं नन्दनं विना मूलतो-
 ऽप्युच्छिद्यन्ते सर्वे धर्मकर्ममार्गाः । प्रलीयन्ते वर्धमानोत्तरोत्तरमनोरथाः । नश्यन्ति पूर्वजपुण्यप्रबन्धाः । परं
 किं क्रियते ? न कोपि प्रतिमल्लः कर्मणाम् । यदुक्तम्—

यथावद्यादृशं येन कृतं कर्म शुभाशुभम् । तत्तावत्तादृशं कर्म फलस्येव न संशयः ॥ १ ॥ किञ्च-

उदयति यदि भानुः पश्चिमायां कराचित्, प्रचलति यदि मेरुः शीततां याति बहिः ।

त्रिकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे शिलायां । न च भवति हि मिथ्या भाविनी कर्मरेखा ॥ २ ॥ अपिच,

यद्भाञ्चं तद्भवत्येव, नाभाञ्चं तु भवेत्यचित् । वल्मिकादिन्द्रचापः स्यान्न तु रत्नाकरादपि ॥ ३ ॥ ततो देवि !

मा रोदीः, धीरा भव, मनःप्रसन्ति भज, सर्वं भञ्चं भावि, ” । इति राज्ञोवचनं श्रुत्वा किञ्चित्सा रोपेव ज-
 गाद देवी—“ नाथ । मैवमुदासीनं वचोऽवोचः । नहि विचक्षणेन भवितव्यैकचित्तं भाव्यम् । किन्तु कार्य-

सिद्धि वाञ्छता यथोचितोपक्रमः कार्यः । उक्तं च—

उपक्रमादेव हि कार्यसिद्धिरुपक्रमादेव कुटुम्बवृद्धिः । उपक्रमादेव हि कष्टभङ्ग उपक्रमादेव हितार्थसङ्गः ॥ १ ॥

ततो महाराज ! नैमित्तकान् पृच्छ, तीर्थानि गच्छ, दानानि यच्छ, तर्पांसि तप्यस्व, मन्त्रान् जज्ञप्यस्व, कुलदेवतामाराधय, विद्याः साधय, यथा विलीयन्तेऽन्तरायाः, क्षीयन्ते दुष्टकृता माया, उज्झृम्भन्ते कल्याण-
कथाः, सिध्यन्ति सर्वे मनोरथाः ।” इति श्रुत्वा जगद राजा “देवि ! युक्तमुक्तम्, तथोपक्रमो करिष्यते सर्व-
मनोरथसिद्धिर्भविष्यति” इत्येवं वदति भूपालेऽनाहतगम्भीरदुन्दुभिध्वनिरारामदेशोपरि बभूव । तं च श्रुत्वा-
तीव हृष्टमना महीपतिः नूनमस्मादाकास्मिकशकुनादस्मन्मनोरथसिद्धिर्भविष्यति । इति चिन्तयन् यावद्दु-
र्ध्वमालोकयति, तावत्पश्यत्युदञ्चन्मरीचिबीचिभिर्गगतलमापूरयन्ति चलत्पताकाभिः प्रनृत्यन्ति बाह्या-
रामं प्रत्यवतरन्ति देवविमानानि । “किमेतद्” इति विचारयन्नरेशः शीघ्रमेव सभामागत्य यावन्निविष्टि-
स्तावदारामपालकः प्रणम्य विज्ञप्तवान्—“ हे देव ! केवलज्ञानी कोऽपि शुनीश्वरः संप्रति तव पुरारामभूमौ
समवस्यत्य देवतानिमित्तकनकमलमलञ्चकार । विमानाधिष्ठः सुरसमूहोऽवततार ” । राजापि तस्य पा-
तितोपिकवानं दत्त्वाऽहो दिष्टया केवलिनं नत्वा “ निष्पापाः निःसंदेहाः सिद्धसाध्याश्च भवामः ” इति
सानन्दं वदन् सान्तःपुरपरीवारो महत्या ऋद्ध्या वनमध्ये गत्वा, विधिना केवलिनं नुत्वा नत्वा च यथोचिः
क्षितिपीठे निविष्टवान् । ततः—केवली सुधासुधा धाचा धर्मदेशनां प्रारम्भे—

सुकुलजन्म विभूतिरनेकधा प्रियसमागमसौख्यपरंपरा ।

नृपकुले गुरुता विमलं यशो भवति धर्मतरोः फलमीदृशम् ॥ १ ॥

तथा--यदौर्भाग्यमनाथता विकलता नीचे कुले जन्मता दारिद्र्यं स्वजनाच्च यत्परिभवो दौस्थ्यं परप्रेष्यता ।

पुत्राप्राप्तिरनिर्धृतिः कुशयनं कुल्ली कुसुक्तं रुजः सर्वं पापमहीरुहस्य महतो व्यक्तं फलं दृश्यते ॥२॥

इत्यादि । ततश्चैतां देशनां श्रुत्वा महीपालो मुनीश्वरं नत्वाऽप्राक्षीत्--“ भगवन् ! केन कर्मणा मम

देव्याश्चानपत्यता दुःखम् ।” केवली प्रोवाच--“ राजन् ! अत्रैव द्वीपेऽत्रैव क्षेत्रेऽचलग्रामे विक्रमः कौटुम्बिको

विक्रमदेवी भार्या, तयोरपत्यानि प्रातिवेद्दिमकब्राह्मणबालैः सह क्रीडन्ति । अन्यदा निष्पन्नकृषिकर्मवो-

क्षणाय तौ क्षेत्रं गतौ । निजबालैः सह विप्रयालान् फलिकाचिर्भटादि भक्षयतो दृष्ट्वा महाकोपादूचतुः-

‘ रे रे ! दुराचाराः केनाकारिता भवन्तः, सर्वमपि क्षेत्रं भक्षितम्, यत्क्रियते युष्माकं तत्सर्वमपि स्तोकम्,

परं किं क्रियते ? प्रातिवेद्दिमकत्वदाक्षिण्यं महत्, रक्षकस्यापि प्रातिवेद्दिमकापत्यानि भवन्ति, इति ॥ ” पु-

नः पुनर्भणनात्सन्तानान्तरायकर्म बद्धम् । अज्ञानभावान्न पश्चात्तापः कृतो न चालोचितम् । ततो गृहं गता-

भ्यां ताभ्यां कदाचिन्मासोपवासिसुनेर्धृतसिना संयुतं पायसं भावभक्त्या दत्त्वा भोगफलं कर्मोपाजितम् ।

तेनेदं युवाभ्यां राज्यं प्राप्तम्, सन्तानान्तरायकर्मणा चानपत्यतादुःखमिति । ” केवलिवचसा निजं पूर्वभवं

श्रुत्वा राजा राज्ञी चाहो अज्ञानभावात्कथं जीवा लीलयेव कर्मबन्धं कृत्वाऽऽत्मानं क्लेशसागरे पातयन्ति । धिग्

धिग् भाषाभ्याम्, कीदृग् दुष्टु भाषितम् । नातः परं मनसापि कस्याप्युपरि चिरूपं विन्तयिष्यावः । प्रभो ! प्रसादं कुरु, प्रापञ्चितं देहि, अस्मान्महापापापान्निस्तारय, इति पुनःपुनर्वदन्ती मनःशुद्धयाऽऽत्मानं 'निन्दन्ती केवलिनं प्रणेमतुः । केवल्यप्यबोचत्—

सुरेन बध्दयते कर्म, तद्विपाकस्तु दुस्तरः । हसन्ती गर्भमादत्ते, रुदन्ती तं विमुञ्चति ॥ १ ॥

किञ्च—सृष्ट-बद्ध-निद्धत्त-निकाचितमेदाबतुविधमिदं कर्म तत्र यथा सूधिकापुञ्जः पृथिव्यां सुक्तः परस्परं सृष्टस्तावदेव पिण्डितस्तिष्ठति, यावत्कस्य करः क्रमो वा न लगति, तस्मिन् पुनर्लम्बे विशरारुरुभावं भजते । एवं यत्कर्म सोपयोगस्यापि सहसाकारेण लग्नमालोचनामात्रेणापि मिलीयते तत्सृष्टमुच्यते । स एव शचीराशिर्देवरकयद्दः काराहिस्पर्शोऽपि न पृथग्भावं याति, किन्तु बन्धे छोटिते सति । एवं कथादिप्रमा-दाञ्जातप्राणातिपातादिदोषैर्नियन्तं यत्कर्मालोचनाप्रतिक्रमणाभ्यां क्षीयते तद् बद्धमुच्यते । स एव शचीसमु-दायो बन्धबद्धो यथा यथा चिरं तिष्ठति तथा तथा तासां काटेन मिथो बद्ध इव जातो बन्धे छोटितेऽपि नहि पार्थक्यं प्राप्नोति, किन्तु तैलब्रक्षणाग्नितापलोष्टघर्षणादियहूपक्रमेण । एवं यत् कर्म धावनपलग्नादिदर्पणो-पेत्य करणरूपाकुट्टिकया बोपाजितं चिरमनालोचितत्वाज्जावप्रदेशैः सह गाढं निबद्धं तीव्रपश्चात्तापनिन्दा-शुरुदत्तधोरप्याणमासादिकादितपसा प्रलीयते तत्रिश्रतमभिधीयते । तथा स एव सूचीकलापोऽग्निमातो लोह-घनकुटितो लोहमपिपिण्डभावं प्राप्तो बहुनाऽप्युपक्रमेण पृथक्त्वं नैव याति, किन्तु यथा लोहपिण्डः कृतस्त-

धा चेत् भद्रत्तया भद्रत्तया नवीना घटयन्ते तदा ताः पृथक् पृथक् सूचयः स्युः, एवं यत्कर्म जानता जीवेनाकु-
 टिकया कृतं महादुष्टभागेन च भग्यमेतच्चक्रे पुनरपीत्यमेव विधास्यामि, इति पुनः पुनः सग्ततमनुमोदितं
 मनागप्यनालोचितत्वाज्जीवप्रदेशैः सह गार्हकत्वं प्राप्तम्, तच्च यथा कृतं तथैव चेदनेन घोरतपसा वा
 क्षीयते नान्यथा, इत्येतन्निकाचितं कथ्यते ।

‘भयदुःख्यां च पूर्वभवे ’ रक्षकस्यापि प्रातिवेशिमकापत्यानि भवन्ति ’ इति दुष्टपापवाक्यानां पुनः पुन-
 भ्रंणनापदानु कदाचिदनालोचितत्वाशिकाचितप्रायमपत्यान्तरायं कर्म बद्धम् । एतच्च बहुतरमेतावत्कालं
 रयमनुभवनादयुना च निन्दागर्होदिपूर्वमालोचनातिक्यन्मात्रं क्षीणं शेषं च दशविधप्रायश्चित्तान्तगंतपष्ट-
 भेदचिशिष्टतपोरूपप्रायश्चित्तेन क्षयं यास्यति । तप प्रायश्चितं च श्रीआदिदेववारके उत्कृष्टं द्वादशमासिकम्,
 मध्यमद्वाविंशतितीर्थंकारेऽष्टमासिकम्, अपश्चिमजिनश्रीवीर्यारके पाण्मासिकम् । “ तवमा निकाह-
 याण वि क्रम्माण लभो ह्वइ नियमा ” इति हि सर्वज्ञैरुचलिवचः । अनुज्ञात चेदं तपः कर्मनिर्जरार्थम् । “नो
 इह लोगद्वयाण तरष्वहिद्विज्जा, नो परलोगद्वयाण तव महिद्विज्जा, नो कित्तिवन्नसद्विसिलोगद्वयाण तवमहि-
 द्विज्जा, तन्नस्य निज्जारद्वयाण तव महिद्विज्जा । ” ततोऽव्यशिशिष्टदुष्टान्तरायकर्मनिर्जरार्थमष्टोत्तरशताचाम्बह्वं
 तपः प्रायश्चितं युवयोर्धत्ते । तच्च सम्पत्तयमूलद्वादशश्राद्धव्रतधारिणामतीव सफलं स्यात्, इति सर्वं सत्य
 त्तरस्वरूपं द्वादशव्रतचिचार भगवान् व्याख्यातवान् ।

अथ च पृथिवीपतिः सपत्नीकोऽपि महता संवेगरेण पूर्वं भवाधीर्ण स्वकीयदुश्चरितं सर्वं सम्यगालोच्य तादृशोभ्यः पापेभ्योऽपुनःकरणेन निजं मनः संकोच्य केवलप्रोक्तं प्रायश्चित्तं प्रतिपद्य सद्यः सम्यक्तवालङ्कृतं श्रावणधर्मं स्वीकृत्य महाभक्त्या भगवन्तं नमस्कृत्य यावत्पुरं प्रति प्रचलति, तावत्पुरः प्रादुर्भूतः प्रभूतभूषण-भरमासुरः कोऽपि सूरः ।

स च व्यस्य ! पश्य पश्य कीदृशः श्रीपञ्चपरमेष्ठिमहामंत्रस्य प्रभावः, कस्यं नाम नाश्वर्यं कुरुते विचिन्तं मे चरित्रम्, तदागच्छ स्वच्छमते ! भगवन्तमेवं पृच्छ, अनपत्यतादुःखस्य जलाञ्जलिं पच्छ । भास्वति सर्वान्धकारतिरस्कारं कुर्वति कोऽर्थः प्रदीपेन, इति भूपतिं बाहौ धृत्वा श्रीकेवलिनः प्रदक्षिणात्रयं दत्त्वा भूतलमिलद्भालं भक्त्या भगवन्तं प्रणम्य सम्यग् योजिताञ्जलिः प्रपच्छ निजपूवं भवोदन्ताम् । केवली प्राह-
 “ अत्रैव जम्बूद्वीपे भरतक्षेत्रेऽयोध्यायां प्रथमतीर्थंकरश्रीऋषभपुत्रः श्रीभरतश्चक्रवर्ती घमूव । स चान्यदा श्राद्धानाकार्याद्यप्रभृति मदावासे भोज्यं नित्यम्, धर्मध्यानं कार्यम् । “ जितो भवान्, चर्तुते भयं, तस्मान्मा-
 ह्वन, मा ह्वन इत्यादि ममादर्शं रूपं पश्यतोऽग्रे पठनीयम् ” इत्यादिशत् । तेषु च तथा कुर्वन्सु प्रत्यह भो-
 क्तारो बद्धन्ते. ततस्तेषां संख्या न लभ्यते, अतो वयं किं कुर्म इति सूपकारविज्ञप्तः सम्यग्धर्मं परीक्षां कृत्वा शुद्धश्राद्धानां हृदये फाकिणीरत्नेन रेखात्रयं चक्री चक्रे । तत्पठनार्थमार्यवेदान्, विधाय, पदपणमासातिक्र-
 मेषु परीक्षां चाकरोत् । भारतेऽथ मोक्षं प्राप्ते तंस्याण्डं संतानिभिरादित्यशोमुख्यैर्भरताद्धं सुक्तम् । ते आ-

द्वाद्य तथैव भोजिताः । ततोऽपरैरपि तदंशैः श्रीअजितनाथं यावत् श्राद्धा गौरचिताः । ते च मा हन मा हन
 इति पाठात्काले ब्राह्मणा इति आख्याताः । तेषां वंशोऽसंख्ये काले गते तव पूर्वभवे तव प्रातिवेदिमकः
 सोमशर्मब्राह्मणोऽभूत् । यस्य बालाः क्षेत्रे भवद्भ्यां पूर्वभवे शप्ताः । स च विप्रः क्रियावानपि कुसुसर्गा-
 न्मासलुब्धः स्वभार्यी प्रोचे—“ नित्यं मत्कृते मांसं प्रक्तव्यम् । ” सा च तथा करोति । अन्यदा रात्रौ
 संस्कृतमयूरमांसे माजंरभक्षितेऽन्यमांसालाभेऽनाथबालं मृतं संस्कृत्य ददौ । विप्रश्चापूर्वास्यादात्तज्ज्ञात्वा
 महामांसलुब्धः प्रत्यहं बालं धनन् राज्ञा निर्वासितोऽरण्ये पलादो जातः । एकदा पथि गच्छतः साधून् हन्तुं
 धावितः । साधुभिश्च परमेष्ठिपाठात् स्तम्भितः प्रयोधितो नमस्कारं पाठितश्च, हिंसां मुत्तवा गिरिगुहायां
 स्थितो लोकैर्ज्ञात्वा हतः परमेष्ठिसंभ्रध्यानत्स्वर्गं च गतः, सोऽयम् । ममैषा कुतो देवर्द्धिरिति ज्ञानोपयोगा-
 न्नमस्कारफलं ज्ञात्वाऽप्रास्माच्चान्तुमागतः । त्वां प्राग्भवमिन्द्रं निरीक्ष्य नमस्कारमाहात्म्यज्ञापनार्थं स्वपूर्वभ-
 वमस्मानप्राक्षीत् ।

अथ श्रीसुरदेवो राजा केवलिसुखादिति श्रुत्वा चमत्कृतचित्तोऽचिन्तयत्—“ अहो श्रीनमस्कारस्य म-
 हिमा, यद् ध्यानादेवंविधो बालहत्याकारकोऽपि स्वर्गं गतः । तदेतदेव ध्यायते । ” इति विचिन्त्य नमस्का-
 रस्य स्वरूप-फल-जापविधीन् प्रपच्छ केवली प्राह—

रागद्वेषकसाए इदियाणि य पचवि । परीसहे उषसग्ने नामयंता नमोऽरिहा ॥

इत्यादि नमस्कारस्वरूपम् ।

तथा-इह लोह अत्यकामा आरुग्ण अभिरई अ निष्कृती । सिद्धी अ सग्ग सुकुलप्पचापाई अपरलोए ॥
इत्यादि फलं चोत्सवा जापविधिं स्माह-“ यः किल पुमान् पवित्रभेद्वयत्रस्त्रिसन्ध्यं विधिना जिनं पूज-
यित्वा तदग्रे सुखासननिविष्टः सुश्लिष्टौष्ठपुटो नासाग्रन्यस्तदृष्टिर्दन्तैरसृष्टदन्तः प्रसन्नवदनोऽग्रमन्तः स्थिर-
चित्तश्चिन्तुद्विपालितशीलो विशिष्टतपोनिष्ठोऽखण्डोज्वलपालकप्रताक्षतैस्त्रिभःकृत्याष्टोत्तरशतं नमस्कारान्
जपति, स आस्तां स्वर्गादि सम्पद्, परिणामनैर्मल्पयशास्तीर्थं कृद्गोत्रमन्युपार्जयति । यश्चानया नियन्त्रण-
या स्मर्तुं न शक्नोति सोऽपि यथासंपन्नयुक्तया लक्षजापं कृत्वा यदि लक्षाक्षतान् देवस्य वीकयति तदा
निर्मलसम्पद्दृष्टित्वं लभते । घोरपापकर्मापि यः पापनिवृत्तः कोटिजापावनु कोटितन्दुलान् वीकयति, सो-
ऽपि सर्वपापनिवृत्तः सप्ताष्टदशान्तः सिध्यति, परं मनःस्थैर्यानुसारेण सर्वत्र फलमिति । तदुपायो भण्य-
ते-इह जापस्त्रिया पूर्वानुपूर्व्यां पश्चानुपूर्व्यां अनानुपूर्व्यां च । तत्र यथोक्तपदानां क्रमात्पाठः पूर्वानुपूर्व्यां ।
अनया च जापो मनःस्थैर्याथं कमलपन्थेन कार्यः । स वैवम्—

नाभिदेशोन्नयन्नाले ब्रह्मरन्ध्रमतिष्ठिते । ध्यातमष्टदले पद्मे तत्स्वमेतत्फलप्रदम् ॥ १ ॥

तन्नाथपदोच्चारं पद्मस्य कर्णिकायामष्टप्रातिहास्योपेतः श्वेतवर्णा अर्हन्तो ध्येयाः । त्रितीयपदोच्चारं
ललाटोपरिस्थदले सिद्धासनोपविष्टा रक्तवर्णाः सिद्धाः । तृतीयपदोच्चारं दक्षिणकर्णोपरिस्थदले प्रवचनमुद्रया

सूरिमंत्रं स्मरन्तः सुवर्णवर्णां सूरयः । चतुर्थपदोच्चारं ग्रीवोपरिस्थपश्चिमदले शिष्यानागमं पाठयन्तो नीलव-
 र्णां उपाध्यायाः । पञ्चमपदोच्चारं वामकर्णोपरिस्थदले कायोऽसर्गस्थाः श्यामवर्णाः साधवः । यदि वा पश्चापि
 परमेष्ठिनः प्रोक्तपद्मस्थानेषु स्फटिकवर्णा ध्याताः सर्वकर्मक्षयाय सर्वव्याधिक्रियाय भवन्ति । इति केवलिव-
 चः श्रुत्वा राजा विधिना नमस्कारं लक्ष्जापं विधास्यामि, इति निश्चित्य केवलिनं नमस्कृत्य “साधु त्वया कृतं
 यदहं परमेष्ठितत्त्वं जापितः, प्रत्युपकारकोटीभिरपि तवानृणो न भवामि” इति प्रीतिगिरा मित्रदेवं विसृज्य
 पुरान्तः समेत्य देशान्तरमार्युद्वेषणां कारयित्वा स्वस्थचित्तीभूय सपत्नीकः परमेष्ठिमन्त्रस्य यथोक्तविधि-
 ना लक्षजापं प्रारंभे । स चैवम्-

प्रातः स्तोकजलस्नानः शुचिभ्येताव्यङ्ग्यासाः कृताचाग्लतपाः श्रीसर्वज्ञं पूजयित्वाऽखण्डशीलोऽखण्डाक्ष-
 तैश्चतुर्विंशत्यधिकं शतत्रयं जपति, इत्थं मध्याह्ने मन्ध्यायां च । एवं चाष्टोत्तरशताचार्लैः साधिकै लक्षजा-
 पे पूर्णं क्षीणमशेषमन्तरायकर्म । ततः पारणकृदिने सर्वजिनचैत्येषु महापूजां कारयित्वा, दीनादीनानुचित-
 दानं दत्त्वा, सारस्मिन्गशाशर्नार्धार्मिकान् भोजयित्वा, साधून् शुद्धाहारैः प्रतिलाभ्यं, सिताद्युतपायसादिना
 पारणं कृत्वा, सर्वसंसारव्यवहारान् सत्याप्य, सुखं सुखाप ।

इतश्च कस्मिञ्चित्पुण्यवति जीवे गर्भं प्राप्ते कामदेवः समेत्य प्रभाभरेण सर्वां दिशो द्योतयन्तमपि कि
 च्चिदन्तर्गुसरचिम्बं शनैः शनैः सर्वतो दीप्तमण्डलं भास्करं ममोदरे प्रतिष्ठाप्य ईदृशं पुत्रं लभस्व ।’ इति

परं दृष्ट्वाऽऽश्चोऽमृत । इति सुखसुप्ता राज्ञी स्वप्नं दृष्ट्वा मधुरगिरा बोधिताय राज्ञे प्रोवाच । राजापि
 “ भास्करभासुरः सुतस्ते भावी परं विम्बान्तर्धूसरताहेतुं न वेत्ति ” इति जगाद । तावतो शंखध्वनिना
 सर्वपुरमार्यं मङ्गलपाठकः पपाठ-

किञ्चिद्भ्रूत्सरविम्बोऽपि शुक्तिभिर्घोतयन् दिशः । यः क्रमात्क्रान्तिमद्बिम्बो भावी सोऽर्को मुदे तु वः ॥१॥
 अथ तत्स्वप्नफलं तां चोपश्रुतिं श्रुत्वा प्रमोदमेदुरा राजपत्नी शकुनग्रन्थि चद्भ्या पूर्ववत् पुण्यानि कु-
 र्यती काले भग्यवेलायां सकललक्षणं पुत्रं प्रसूता । अपुत्रस्य पुत्रोत्पत्तिः प्रमोदहेतुर्विशेषतो महाराजस्य,
 इत्यनेके महोत्साया जाताः । सूतकशुद्धेरनु स्वप्नानुसारेण “कामदेव” इति नाम मातापितृभ्यां दत्तम् ।

स च शुक्लपक्षे शशीव नन्दनवने कल्पद्रुम इव प्रतिदिनं प्रवञ्चमानः, कमलेषु राजहंस इवानेरु-
 क्षितिपलोत्संगेषु क्रीडमानः, कस्य नाम सुदं नाकार्पीय । यावता पञ्चवर्षातिक्रमे कामदेवं नरदेवः सोत्सवं
 लेखशालायां सुमोच । तावता विपक्षपक्षपीडयमानान् निजदेशान् ज्ञात्वा भंभायादनपूर्वं सन्नद्य सारसैन्यः
 स्वयं देशरक्षार्थमचालीत् । कुमारश्च पण्डितेन यथोच्यताडनया भाण्यमानोऽपि पूर्वकृतकर्मवशादक्षरमात्र-
 मपि न युबोध । एवं पीडशवर्षाणि व्यतिक्रान्तानि । अथ राजा धैरिणो विद्राव्य देशस्वास्थ्यमुत्पाद्य पर-
 राष्ट्रेष्वपि निजामाज्ञां संस्थाप्य जितकाशी निजपुरमागात् ।

कुमारोऽपि पञ्चपताकातोरणादिना नगरमलंकार्यं संसुखं गत्वा भूतलमिलद्भ्रूभालो भूपालं ननाम ।

राजा प्रतिपदं जायमानापूरुवोत्सवैः पुरान्तः प्रविश्य सिंहद्वारे सिधुरादुत्तीर्य सर्वोत्तमवेलायां सौधान्तः
 सिंहासनमलंकृत्योपविष्टः । प्रणामपूर्वं पुरो निविष्टं स्पष्टराजलक्षणलक्षराजमानं प्रभृतभासा भासमानं
 रूपनिजितदेव कामदेवं स्तुतं वीक्ष्य “सर्वगुणसंपूर्णोऽसौ मे पुत्रो यौवनं प्राप्तः, का नाम सा कन्या धन्या
 यस्याः पाणिग्रहणमसौ कार्यते ।” इति यावच्चिन्तयति, तावत्प्रतीहारनिवेदितः कोऽपि दूतः सभामध्ये स-
 मेत्य भूपालं प्रणिपत्य निजागमनहेतुं प्रोवाच- “राजन् ! वाराणस्यां नगरीं सकलशशुसिन्धुरवित्राससिंहः
 श्रीवैरिसिंहः पृथिवीपालः प्रजाः पालयति । तस्य चान्तःपुरीरत्नं शीलकृतयत्नं प्रभृतगुणगुणावली । तयोः
 पुत्री निरुपमरूप-लावण्य-शील-कान्ति-मति-प्रज्ञाप्रमुखगुणपात्रं सौभाग्यतरुमञ्जरी सौभाग्यमञ्जरी । सा च
 सकलकलाः कलयित्वा नवतत्त्वादिजिनोक्तविचारावगमाद्यदा सम्यक्सवदृढा जाता, तदा कलाचार्येण राजपा-
 श्वंमानीता, राजा च निजोत्संगे तां निवेश्य परीक्षार्थं किं किं जानात्येपेति पण्डितं पप्रच्छ ! पण्डितेनोक्तम्-
 महाराज ! स्वयं परीक्षां करोतु । राजा-वत्से ! दत्से पृच्छोत्तरम् ? कन्या-तातस्य गुरोश्चादेशात् । राजा-प-
 ण्डित ! प्रश्नं विधेहि । पण्डितः-वत्से ! सावधानीभूयोत्तरं देहि । कन्या-पण्डित ! यथारुचि प्रश्नय । अथ कथं प्र-
 श्नोत्तराणि भविष्यन्तीति सर्वस्मिन् सभालोके साश्चर्यं लक्षण-साहित्य-छन्दोऽलङ्कारादिविषयप्रश्नानामुत्तरे-
 पु कल्पनया दत्तेषु पण्डितः प्रमाणवियापरीक्षार्थं पूर्वपक्षमकार्षीत्-
 “वत्से ! अस्मिन्नसारे संसारे लक्ष्मीरेव सारं सर्वप्रकार्यसाधकत्वात् । तथाहि-सर्वधर्मार्थकामा-

नां लक्ष्मीः सिद्धिनिबन्धनम् । न तां विना यदेकोऽपि निर्मातुं शक्यते क्वचित् ॥ १ ॥ ” आस्तां सर्वकार्यप्रसाधक-
 त्वम्, अस्याः प्रसादेन सर्वे दोषा अपि गुणा एव स्युः । यदुक्तम्—
 कोपस्तेज इति ग्रहः स्थितिरिति क्रीहेति दुश्चेष्टितं, मापित्वं व्यवहारकौशलमिति स्वच्छत्वमित्यज्ञता ।
 दीर्जन्यं स्फुटवादितेति धनिनामग्रे बुधैर्यद्दशाद्, दोषेऽपि व्यपदिश्यते गुणतया तस्यै नमोऽस्तु अत्रिये ॥ १ ॥

धनैर्निष्कुलीनाः कुलीनाः क्रियन्ते, धनैरेव पापात् पुनर्निस्तरन्ति
 धनेभ्यो विशिष्टो न लोकेऽस्ति कश्चिद् धनान्यर्जयध्वं धनान्यर्जयध्वम् ॥ २ ॥

दुसुक्षितव्यकरणं न सुज्यते, पिपासितैः काव्यरसो न पीयते ।

न छन्दसा केनचिदुद्धृतं कुलं, हिरण्यमेवाजंय निष्फलाः कलाः ॥ ३ ॥ ”

इति पण्डितेनोक्तं कौकिलावत्कलरवं कुर्वती कन्या स्माह—“ पण्डितराज ! मैयं दोषः । मनुक्तमवधारय ।

अस्मिन्नसारे संसारे सारं भगवती सरस्वती, सर्वकार्यसाश्रकत्वात् । तथाहि—

धर्मार्थकामसिद्धीनां मुख्यबीजं सरस्वती । ज्ञानं विना यदेकोऽपि न कर्तुं शक्यते क्वचित् ॥ १ ॥

तथा लक्ष्मीप्रसादादोषाणां यो गुणव्यपदेशः स कृत्रिमः । परं सरस्वत्याः प्रसादादोषा गुणीभवन्तीति सत्यमे-
 व तथाहि—

कोप-कदाग्रह-दुश्चेष्टितानि दीर्जन्य-मान-लोभाद्याः । ज्ञानप्रसादतोऽमी दोषाः क्षणतो भवन्ति गुणाः ॥ २ ॥

धनैर्निकुलीना इत्यादि यदुक्तं तदपि कृत्रिमम् । परं—

ज्ञानाद्भवेत्कुलीनत्वे ज्ञानान्मुच्यते पातकात् । ज्ञानात्परं न हि श्रेष्ठं ज्ञानमर्जय तत्सत्ते ! ॥ ३ ॥
इदं सत्यम् । बुभुक्षितैर्व्याकरणमित्याद्यपि न सात्त्विकम् । यद्गुरुरूपसादाप्तज्ञानलेशो लीलयापि सुवर्णकोटी-
रुपाजयति । ज्ञानं च विना पशुपक्षिवृक्षा हेमकोटिभिरपि किं साध्यं साधयन्ति । तथा—

लक्ष्मीः सुवर्णरूपापि हस्तपादावलम्बिनी । भूपयन्त्यन्तरात्मानं वर्णरूपापि भारती ॥ ४ ॥ ”
इति कन्योक्तं श्रुत्वा पण्डितोऽबोचत्—“ राजकुमारि ! विचारय मद्यच्चः—

वयोधृद्धास्तपोवृद्धा ये च वृद्धा बहुश्रुताः । सव ते धनवृद्धस्य द्वारे तिष्ठन्ति किङ्कराः ? ॥ ’”
अथ कन्या, “अवधारयन्तु भाग्यलभ्या सभ्याः ! लक्ष्मीवांस्तातः, सरस्वतीवान् पण्डितः, यदि लक्ष्मीरेव सार-
तया मान्या, तर्हि पण्डितः समुत्थाय राजानं प्रणमतु, नो चेत्? सरस्वती मान्या ।” इति कन्यावाचमाकर्ण्य रा-
जानं कथं नमति? इति ॥ विद्वानपि पण्डितो विलक्षमुखोऽधो वीक्षामास । “अहो ! कुमार्या बुद्धिः, पण्डितो-
ऽपि कथं जितः इति सभ्यैर्घोषितेऽतीवसंतुष्टो नरेशो” वत्से ! वरं वृणु वृणु इति प्रोचे । कन्याऽऽप्याह—“तात !
यदि संतुष्टोऽस्मि, तदा यः कोपि कलासु मां जेष्यति स एव मां परिणेष्यति, इति वरं देहि, राजाऽप्येतत्प्र-
तिश्रुत्यामात्येन सहालोच्य पुरोपवने भूमिशुद्धिपूर्वं स्वयंवरमण्डपं समाहूतभूपस्थानार्थं सौधांश्च कारयन्
सर्वत्र राज्ञां राजकुमाराणां चाकारणाय दूतान् प्रैषीत् । अहं पुनर्महाराज ! तव सपुत्रस्याहानार्थं प्रेषितः ।

अथतनदिनात् त्रिंशत्तमदिने स्वयवरमुहूर्तम् । ततः पादमवधारयतु देव ! ” ।

इति दूतेन प्रोक्तै श्रीसूरदेवः कामदेवमुखमालोक्य “वत्स ! स्वयंवरं गच्छ, स्वच्छमत्या पोडशवर्षाधीतकलाप्रमाणाः कन्यां परिणीय जयलक्ष्मीं वृणु ।” इत्यादिश्य दूतं सकृत्य विसृष्टवान् । अथ तातादेशात्कुमारः शुभेऽह्नि कृतप्रस्थानमद्गलः स्वीयं जाड्यस्वरूपं रहो ज्ञापयित्वा विमलवोधमन्त्रिणं तस्य बुद्ध्या चाणचन्द्र-चालसरस्वत्याख्यं पण्डितद्वयं च सहादाय प्राचालीत् ।

इतश्च परिव्राजिकेका पर्यटन्ती सौभाग्यमक्षर्यां आश्रियं दत्त्वा पुरो निविश्य “वत्से ! यौवनायुलक्ष्मीणां लाभं गृह्णासि न वा?” इत्यपृच्छत् । “को लाभः?” इति कन्ययोक्ते तापसी स्माह-स्वेच्छया खादनपानादि । तथाहि—

पिय खाद च चारुलोचने ! यदतीतं वरगात्रि ! तन्न ते । न हि भीरु ! गतं निवर्तते समुदयमात्रमिदं कलेवरम्

कन्यया०—

“आयुर्यौवनलक्ष्मीणां नश्वरीणां प्रतिक्षणम् । पुण्यमेष फलं प्राणं परिणामसुधारसम् ॥ ३ ॥”

तापसी०—

“न पुण्यं न पापं न जीवोऽस्ति भोक्ता, न च स्वर्गमोक्षादिभावोऽपि कश्चित् ।
तदेपां महाभ्रान्तिभावं विमुच्य, प्रबुद्धैः सदा पूरणीया स्ववाञ्छा ॥ ३ ॥”

कन्या स्माह-कथं नाम ज्ञायते जीवो नास्ति इति ? प्रत्यक्षेणादृश्यमानत्वात्, इति चेत् ? तर्हि त्व-
 दीया पूर्वजा अपि तेनैव हेतुना नाभूयन्निति वक्ष्यामः, तत्कालयत्तमानमानवैर्दृष्टत्वात् । पूर्वजा अभूयन्,
 इति चेत्, ताह तत्कालवर्तिज्ञानिर्बिदंष्ट्रत्वात्तीघोऽप्यस्ति । अथ को वेत्ति ज्ञानिनस्तेऽभूवन्नवा इति चेत् ?
 तर्हि तत्कालवर्तिमानवा अप्यभयन्नवा इति तुल्यमेव । अथ पूर्वजानामभावे कथं भवामः ? इति अनु-
 मानात्पूर्वजा आसन्निति मन्यते, तर्हि ज्ञानिनामभावेऽविसंवायागमवचांसि कथं भवेयुरिति ज्ञानिनः,
 तद्दृष्टम जीयः किं न मन्यते । एवं च यदि जीवोऽस्ति, तदा तत्कृतं पुण्यं पापं चाप्यस्ति, अन्यथा सुखि-
 दूःखिरवादिजगद्बैचिष्यानुपपत्तेः । अथ जन्मक्षणादौ शुभाशुभग्रहयोगात्तद् भयति इति चेत् ? तर्हि
 शुभाशुभग्रहयोगोऽपि पुण्यपापनिमित्त एव वाच्योऽन्यनिमित्तादर्शनात् । अर्थकस्मादेव पापाणाज्जातपो-
 विग्न्यसोपानयोः पूज्यापूज्यत्ववन्निर्निमित्तं सुखिदुःखित्वमिति चेत् ? न, प्रतीष्ठित्त्विव्वाभिधानधनिक-
 सोपानयोः पुण्यपुण्याभावादेव तत्र हेतुः, अन्यथा कस्यापि पुण्यवतो नाम प्रतीष्ठां विना किं नाम विग्न्यं
 न पूज्यते । एवं पापिनो मूर्तिः पादप्रहारयुक्त्यादिविदुष्वनान्यायमपि स्थाप्यम् । ततो यदीत्थं पुण्यपापे
 विभेते, तदा तन्निमित्तौ स्वर्गनरकौ जायमानौ केन वार्येते । किञ्च-“पुण्यपापक्षये मोक्षः” इति वचनाज्जीव
 इव मोक्षोऽप्सरतीति सर्वं सुधम् । परं प्रबुद्धैः सदा पूरणीया स्वयाञ्छा इति चेत्तव मतम्, तदाऽदृश्यमुखी त्वं
 निष्काद्वेदेरप्युनास्माकं चाञ्छास्ति तां पूरयिष्यामः । इत्युक्त्वा दृक्संज्ञया कन्यया दास्यः प्रेरिताः, ताभिश्च

मुखमंकटिकापूर्वं तापसी गले गृहीत्वा निष्काशिता । साथ “दक्षत्वगर्वितामेतां यावज्जीवं महामूर्खस्य पत्युः संकटे पातयामि” इति कोपात् क्वापि सातिशयं यक्षमाराध्य ‘सौभाग्यमञ्जरी मूर्खेण वादे जित्वा परिणेतव्या” इति वरं ययाचे । यक्षोऽपि “ कामदेवकुमारान्नान्यो मूर्खस्ततस्तं तस्याः पतिं विधास्यामि ” इत्युत्त्वा “कामदेवः स्वयंवरे सौभाग्यमञ्जरीं परिणेष्यति” इति स्वप्नं विमलबोधाय दत्त्वा “ मया कामदेवामात्यायैप स्वप्नो दत्तोऽस्ति” इति तापस्या ज्ञापयामास । मन्त्री चासंभाव्यमेतदिति चेत्तस्येव स्वप्नमस्थापयत् ।

अथ प्रातः प्रयाणान्ते सभानिचिष्टे कुमारे सा तापसी “वाञ्छितसिद्धिर्भवतात्” इत्याशियं दत्त्वा सोऽसाहा पुरोऽस्थात् । मन्त्री प्राह—“कथमेतत्?” सा स्माह—“कुमारः कन्यां वादे जित्वा परिणेष्यति । अत्रार्थेऽद्य रात्रौ त्वया स्वप्नोऽदर्शितं प्रत्ययः॥” ततो “अहो सत्यमेतद्” इति मन्त्री कुमाराय स्वप्नमुत्त्वा तापसी सत्कृत्य विससर्ज । “अवश्यमिदमपि कथंचित् सेत्स्यति ” इति स्वस्थचिन्तौ कुमारामात्यौ मुदं भेजतुः । इतश्च सौभाग्यमञ्जरी सौधोपरि चन्द्रशालायां निचिष्टाऽऽकाशे मधुरं घर्घरीस्वरं श्रुत्वा यावत्पश्यति । तावच्चन्द्रचिम्बादिवोत्तीर्णं स्वर्णघर्घरीभूषितकण्ठं रक्तचञ्चूचरणलोचनं राजहंसद्वयं गवाक्षे समेत्य सलीलं खेलन्मिथो यभाषे—एकेनोक्तं द्वितीयस्य, “कस्त्वं कुगः किमर्थं समेतः ।” सोऽवोचत्—“ अहं ब्रह्मलोकं ब्रह्मणो वाहनम्, ब्रह्मणो यदनात्कामदेवः सौभाग्यमञ्जरीपतिर्भावोनि श्रुत्वा तं वीक्ष्य तत्पत्नीं ब्रह्ममागतोऽस्मि । परं त्वं कः कस्येति । ” सोऽप्युचे—“ अहमपि तत्रैव चाग्देवीवाहनम्, चाग्देवीवदना-

न्मत्प्रतिचिन्त्यं कामदेवो म-प्रतिचिन्त्यसौ भाग्यमङ्गरीपतिर्भविष्यतीति श्रुत्वा तं वीक्ष्य तत्स्पर्शनिदर्शनार्थमत्राग-
 तोऽस्मि ।” इति राजहंसयोर्वचः श्रुत्वा “कः कामदेवः? यथा एतावेष पृच्छामि” इति कुमारी यावदचिन्त-
 यत् । श्रीकामदेव इति वदन्तावुत्पत्तिः । अथ विपण्णा कन्या चन्द्रलेखा सखीमूचे-“सखि ! कथं स युवा
 ज्ञेयः?” सख्युचे-“मा विपादीः, यादक्षणे स स्वगमेव प्राङ्मुम्भविष्यति” इति कन्या स्वास्थं भजे । इतश्च का-
 मदेवः प्रतिप्रयाणं सभानिचिष्टो विब्रवृगोष्ठीक्षणे पाम्भेदयस्यपण्डितयोमिथः कथां कुर्वन्तोरन्तरा स्मितास्यः
 शिरोघृन्नेनैव स्वं गोपायन् क्रमाद्याणारसीं प्राप्तः ।

श्रीवृरिसिंहेन राज्ञा सर्वेऽपि स्वयंवराहृता राजानो महोत्सवपुरःसरं यथोचितस्थाने स्थापिताः,
 विशेपतः कामदेवश्च । अयं प्रवेशोत्स रक्षणे वीक्षणार्थागतदासीमुख्याद् भूपालागमनं श्रुत्वा तत्स्पर्शार्थं कु-
 मारीं प्रेषिता चन्द्रलेखा मखी । सा च पत्रपुष्पच दनादिपूर्णगटलीपाणिदासीशतपरिवृता निशामुले भोगार्प-
 णव्याजेन सर्वभूपानां चरित्राणि निरीक्ष्यादंरात्रे समेत्य कन्याग्रं प्रोवाच-“स्वामिनि ! किमुच्यते, रत्नदोपी च-
 तुमुलः। यतः कोऽपि कोपेन, कोऽपि कार्पण्येन, कोऽप्यनीचित्येन, कोऽप्यहंकारेण, कोऽपि विकारेण,
 एवं प्रभूतभूपान् दोषविरूपान् वयं पश्यन्त्यः कामदेवस्यावसे सिंहाद्वार एव यावत्पश्यामस्तावत्समान्तर्निविष्टो-
 ऽनुचिच्छिष्टरूपलावण्याङ्गमङ्गमौभाग्यादिगुणाश्छिद्यः कुमारो दृष्टः । चिन्तितं च-“राजहंसार्था योऽस्मत्स्वामि-
 नीपतिः प्रोक्तः सोऽयं कामदेवः । परं प्रेष्यते क्षणमस्य सुखम् ।” तावता विब्रवृगोष्ठीक्षणेः प्रवृत्तमाने सस्मितं

शिरोधूनमेव कुर्वाणं कुमारं दृष्ट्वा निर्णीतमस्माभिः—“नूनं युक्तायुक्तस्थाने शिरोधूननं शापयति यदेष
 किञ्चिन्न वेत्ति” इति । ततः स्वामिनि! सोऽन्यः कामदेवः, यो राजहंसाभ्यां प्रोक्तः । एतच्च श्रुत्वा नृन्या ‘य-
 द्वाण्यं तद्भविष्यति’ इति जल्पन्ती दीर्घं निःश्वस्य सहसा शय्यायां लुलोठ । ‘चन्द्रलेखापि श्रान्ता तत्राशेत ।
 अथ कन्या—“हा ! प्रातः स्वयंवरे किं भावि? मृत्युरेवाथ श्रेयान्” इति ध्यात्वा कण्ठे पाशक्षेपाय यावद्वृत्तिष्ठ-
 ति, तावन् “मा विपीड, त्वत्पतिरेवासौ, यो ब्रह्मवाग्देवीभ्यामुक्तः” इति वारत्रयं यक्षप्रोक्तामाकाशवाणीमाक-
 र्ण्यं ‘फलपान्तेऽप्याकाशवाणी नान्यथा स्यात्’ इति सहर्षं सुखं सुष्वाप । इतश्च “प्रातः स्वयंवरमुहूर्तोऽस्ति, सत्वरं,
 यथोपदिष्टकर्माणि कुरुध्वम्” इति पाटहिकेन पटहं वादयित्वा वृष्टुं स्वयंवरमण्डपे च सज्जीकृते सर्वेऽप्याहूता
 राजानः प्रातःस्नानानुलिप्तभूपितानना यानाश्रिरूढा महत्या छत्रचामरादिक्रुद्ध्या राजमानाः “को भव्यः ?
 कोऽभ्यः ?” इत्याकुलैर्लोकैरालोक्यमाना अनेकवादिभ्रनार्दैर्दिग्मण्डलान्यापूरयमाणाः स्वयंवरमण्डपं प्रविश्य
 मञ्चस्थापितसिंहासनानि यथाक्रममलंबक्रुः । राजकन्यापि राजादेशान्पूर्वं स्नाता ततो विलेपनपुण्यायलंकृता
 कूर्तार्हत्पूजना जनानुरागसागरविहितमञ्जना स्त्रीसहस्रपरिजनाध्याख्यारुष्याप्ययानां सखीभिर्गीयमाना पा-
 णिस्थितवरमालाशोभमाना स्वयंवरमण्डपं विवेश । तदा च तत्रोपविष्टा भूया भूपुत्राश्च दर्पणदर्शन-भाल-
 दर्शन-क्षुरिकानर्तन-केतकीपत्रकर्तृनादिनानाचेष्टाः कुर्वन्ति स्म ।

अथ प्राह प्रतीहारी—“पश्य प्रीतिस्पृशा दृशा । त्वत्सौभाग्यगुणाकृष्टाः समेताः सखि ! भृशुजः ॥१॥

असौ पूर्वदिशः स्वामी चामीकरवरद्युतिः । राजा गुणाकरः सर्वकलानामिकमास्पदम् ॥ २ ॥

दक्षिणाशापतिः पृथ्वीचन्द्रः सैव नरेश्वरः । पश्चिमायां महीसेनः सिन्धुदेशप्रभुस्त्वसौ ॥ ३ ॥

असाचयोध्याधीशः श्री सूरदेवदृषाङ्गजः । कामदेवः कामदेवतुल्यरूपो विराजते ॥ ४ ॥

अङ्गचक्रलिङ्गश्रीतिलङ्गमगधाधिपाः । वत्से कियन्तः शक्यन्तेऽधुना कीर्त्तयितुं नृपाः ॥ ५ ॥

सर्वेऽप्यमी गुणशतैः कलिताः कुलीनाः, प्रौढप्रतापदहनज्वलितारिमीनाः ।

एषां सुधीर्जयति यो भवतीं स भूयाद्, भर्ता तवेति कुरु संप्रति पूर्वपक्षम् ॥ ६ ॥

गयपथैरथो कन्या पूर्वपक्षं तथाकरोत् । आस्तां यथोत्तरं भूपास्तदर्थमपि नाचिदन् ॥ ७ ॥

ततो निरुत्तरीभूते राजवर्गेऽखिला जनाः । हाहाकारपराः प्रोचुः पुंस्पक्षो विजितः स्त्रिया ॥ ८ ॥

वीक्ष्योदन्तममुं दध्नी वैरिसिंहनृपस्तदा । कुमारेणैवासकौ यावज्जीवं स्थाप्या कथं हहा ॥ ९ ॥

यश्चावेशादथामात्पयिज्ञप्तः सूरदेवसूः । गर्जनपुंजन्यवत्प्रोचे कन्यां सौभाग्यमञ्जरीम् ॥ १० ॥

अवधारय मद्यचः शुभे ! न वयं किञ्चिदधीतिनः श्रुते । तव पुण्यवशात् प्रदग्धहेऽखिलपृच्छोत्तरमुत्तरं परम् ॥

प्राग्जन्मान्तरमपि प्रियं प्रेक्ष्य सुदं दधौ । राजकन्या चकोरीव जीमूतान्तरितं विधुम् ॥ १२ ॥

प्राग्जन्मपत्नीं प्रेक्ष्याथ कामदेवः प्रमोदतः । स्वपद्महस्तं स्तम्भस्थपाञ्चालीमस्तके ददौ ॥ १३ ॥

ततः प्रोवाच पाञ्चाली कोकिलामञ्जुलं स्वरम् । वत्से ! पृच्छात्रयस्यास्य ददस्वोत्तरमद्य मे ॥ १४ ॥

आदौ दिनं वा रात्रिर्वा बीजं वाथ तदङ्कुरः । कर्मोपक्रमयोर्मध्ये बलीगान् घटतेऽथ कः ॥ १५ ॥

सौभाग्यमङ्गरी पृच्छाद्यपोत्तरमजानती । तदा तृतीयपृच्छाया वातुमुत्तरमित्तरयक् ॥ १६ ॥

कर्मैव कारणं विद्धि सत्त्वानां सुखदुःखयोः । उपक्रमावतः कर्म बलीय इति मे मतिः ॥ १७ ॥

पाञ्चाली चायदत्त कार्यसिद्धिश्चेत्कर्मणैव ते । बाधे विजयहेतोस्त्वं तन्मा कार्षीरुपक्रमम् ॥ १८ ॥

अथो निरुत्तरा कन्या प्राह पाञ्चालिकां प्रति । साध्वहं पिजिता किन्तु त्यमप्युत्तरमर्पण ॥ १९ ॥

ततः समस्याप्रहेलिकाक्रियागुप्तकादिचिनोवप्रनोत्तरेषु पाञ्चालिकाया वत्तेषु कुमारी प्रोक्षे—“ पा-

ञ्चालि ! प्रीता तव प्रश्नोत्तरैः, परं यन्मया महीपतयः पृष्टास्तस्योत्तरं जल्प इति ।”

प्राह पाञ्चालिका राजपुत्रि ! सम्यग् निशम्यताम् । त्वदुक्तं नो नृपैर्बुद्धं तत्प्रत्युत्तंपते कथम् ॥ २ ॥

नन्वेदम्-इह किञ्च सकलकलाकलापकुशला अपि तत्त्वत्रयीस्वरूपं सम्यगधिन्द्वमाना मानागोषातो-

मोक्षहेतुं हरिहरादीन् देवान् ब्राह्मणादीन् गुह्यन् यागादिक्रियाश्च धर्मं प्रमाणयन्ति । ते पुनरेवं पाङ्गनाः-

“ ननु हरिर्मुञ्चिद्वानेति यदृच्यते? तत्र स हरिः मरागो वा नीरागो वा? सराग इति चेत् ? न, सरागस्यागु-

क्तस्य मुञ्चिद्वानेः साधव्यान् ब्रह्मदादिवत्, नीरागश्चैतत्तद्वि चीतराग एव नामान्तरेण प्रपन्नः, एवमन्यदेवेत्यपि”

तथा “ब्राह्मणगणैरनि मारयन्ति चैग्यप्रापि स ब्राह्मणो नृपेण वा क्रियया वा ? धेयेण चेत्? न, नटादेरपि प्राण-

पत्रमदान् । क्रियया चैत्? नहि सा क्रियाः हिंसासुगान्ध्यानीलाकिञ्चन्यरूपाऽन्यस्या वा ? अन्य-

रूपाश्चेत् ? न ।

सत्यं ब्रह्म, तपो ब्रह्म चेन्द्रियनिग्रहः । सर्वभूतदया ब्रह्म एतद्ब्राह्मणलक्षणम् ॥ ? ॥

इत्युक्तिप्रामाण्यात् । अहिसादिरूपक्रियायाश्च ब्राह्मण्यमस्माकमपि संमतमेवेति ।" तथा नोदनालक्षणो धर्म इत्यप्युक्तम् । यतो नोदना यागादिक्रियाप्रवर्तकवचोरूपा । यागादिक्रियाश्च हिंसात्मिकाः । सा धर्माय चेति प्रोच्यमानं "नीली गेहधवलनाय" इति वत् कस्य नाम न हास्याय ! अत एवोक्तम्—
यूपं छिप्त्वा पशून् हत्वा कृत्वा रुधिरकंदमम् । यद्येवं गम्यते स्वर्गे नरके केनू गम्यते ॥ ? ॥

ततोऽहिंसैव धर्मः । एवं सति—

मोक्षदाता वीतरागः क्रियावान् भवतारकः । शर्मदायी दयाधर्म इति तत्त्वत्रयी स्फुटम् ॥ ? ॥

इति पाञ्चालीप्रतिष्ठिततत्त्वत्रयीश्रवणेनारञ्जितापि रञ्जिता राजकन्या कामदेवकण्ठे याचयामा-
लां क्षिपति तावत् सर्वानपि भूषान् कामदेवसुररूपास्त्रिरीक्ष्य क्षोभमवाप । ततः "अहो आश्चर्यं हा किं भा-
वि" इत्यादि जल्पति लोके कुमार्यां परमेष्ठिमंत्राभिमंत्रिततोयेन यदि "सत्यः श्रीमान् जनधर्मस्तदा चिलीय-
तां माया " इति तारं आवयित्वा वारत्रयं छटा चिक्षेपे । ततो चिलीना माया । जाताः स्वभावरूपा भूषाः ।
हृष्टाः सर्वे लोकाः । बाला कुमारकण्ठे वरमालामक्षिपत् ।

अथो जयजयध्वानपूर्वं घवलमङ्गलैः । गीयमानैर्नृपः पुत्रीयुक् कुमारं गृहेऽनयत् ॥ ? ॥

तैरेव स्वजनीमूर्तेर्भूर्भूपः शुभेऽहनि । अचीकरत धीवाहं महेन महता तयोः ॥ ३ ॥

ततो व्यसंजयद्राज्ञा राज्ञः सत्कारपूर्वकम् । वरवध्वोः प्रषथते दशाहं मङ्गलादिकम् ॥ ३ ॥

मा ज्ञासीत्कोऽपि मूर्खत्वमिति शीघ्रं शुभक्षणे । सपत्नीकः कुमारोऽथ चचाल स्वपुरं प्रति ॥ ४ ॥

निवृत्ते च सुरे राज्ञि प्रयाणत्रितयादनु । नद्यास्तीरेऽम्बरे ग्रामे कुमारोऽस्थात्ससैन्यकः ॥ ६ ॥

इतश्च सा तापसी सौभाग्यमञ्जरी मूर्खपतिसंकटे पातिता, अथ परपुरुषापहारसंकटे तां पातयामि, इति ध्यात्वा कान्तीपुरीपतेस्तित्रादिदशदेशाधिपतिमहाकालादिदशनरेशसेव्यपादस्य स्वयंवराल्कान्तीं गच्छतः कालभूपालस्येति ज्ञापयामास--“ कामदेवो बाल्यादपि महामूर्खः, कयाचिन्माययैषानेन सौभाग्यमञ्जरी जिता न तु विद्वत्तया । अत्रार्थं सभासमक्षं वादं याचध्वम्, यद्यसौ भापितो वयमुमपि वेत्ति तं दोऽहं यथारुचि विडम्बनीया । परमीदृशं कन्यारत्नमस्थाने गच्छद्वैवोपेक्ष्यते । ” एतच्च श्रुत्वा कोऽयं वराकः संग्रामे वादे वाऽस्माकं पुरतः कामदेवः ? इति गर्जन्तो दधाचिरे कालादयः । तापसी च स्वकृतकूटज्ञापनेन दुःखयामि सौभाग्यमञ्जरीम्, इत्यम्बरग्रामे समेता । तत्र च नदीतटे खेलन्तीं चन्द्रलेखां वीक्ष्य “ दृष्टं मद-यज्ञाफलं भवत्स्वामिन्या, महामूढभर्तुंसंकटे पातिताऽस्ति मा, पुनरथ संकटान्तरे तां पातयिष्यामि, इति वभाषे । ” चन्द्रलेखा शीघ्रमागत्य सौभाग्यमञ्जरीं प्रति तदूचे । सौभाग्यमञ्जरी प्राह--“ सखि ! अग्नेऽप्येषाऽऽशंकाऽभूत्, परं ज्ञातं यदि पुनर्लेखया पतिः समयेऽपि किञ्चिन्न वक्ति । ततस्तापसीमिषाकार्यं पृच्छथते । य-

था सर्वं ज्ञायते । ” इति तापसीमाकार्यं तन्मुखेनैव सर्वं मूलतः श्रुत्वा राजपुत्री विषण्णेत्यचिन्तयत्-
समर्थनापि सन्ताप्योऽसमर्थोऽपि हि न क्वचित् । भूपतिव्याकुलीचक्रे दुर्बलैरपि मूपकैः ॥ ? ॥

केनचित्रज्ञा वस्त्रपेठापार्श्वे भ्राम्यन् मूपकः कम्बया ताडयमानो नष्टोऽन्यमूपकैः सह कोपात्कोशस्था-
सर्वचर्मरज्जुभक्षयित्वा प्रथमदृष्टी गजबन्धरज्जूरूप्यभक्षयत् । ततो मुत्कलाङ्गानां दृष्टिसिक्तपृथ्वीगन्धम-
दोन्मतानां प्रतोल्यादि पातयतां हस्तिनां बन्धरज्जुमूपकभक्षिताः श्रुत्वा कथं करिष्यते, इत्याकुलीभृतो भू-
पो मूपकैः प्रोचे--“ समर्थनापीत्यादि । ” अथो क्षमयाम्येताम्, इति तापसीं बाहौ धृत्वा विनयवाचा क्षमयि-
त्या“यक्षमारारुघ्य यावज्जीवं मत्पतेर्मूलेतादोपमपनय, इत्यवोचत् । तापसी स्माह--“ एवं विद्यास्ये, परं कालादयो
दशमूपाला मत्प्रेरिता भवदपहारारायायान्तः सन्ति, इति ते केनाप्युपायेन तावत्प्रतीक्षयितव्याः ” इति शिक्षां
दत्त्वा साऽद्यालीत ।

चिमलयोधश्च तदैव चन्द्रलेखामुखात्तत्स्वरूपं ज्ञात्वा स्वं सैन्यं चतुर्विभागीकृत्य शिक्षां दत्त्वा चतु-
र्विधु प्रेष्य स्वयं सारसैन्ययुक्तः कुमारान्तोऽस्यात् । यावता कालः कालवन्नि स्वानर्थानिर्दिशः पूरयंस्तत्रागतः,
तायता चतष्टु दिक्षु चमूचतुष्टयी समुद्रचतुष्कवद्गजगर्जित-हृयद्देषित-रथचक्रवीत्कार-पत्तिपूरहका-ढका-
नार्दित्रमाण्डमण्डपं स्फोटयन्ती पादुर्भूता । तां च दृष्ट्वा किमेतत् ? इति क्षोभं प्राप्ते कालसैन्ये विमलबो-
धेन प्रेषितो भट्टः संसुखं गत्वा दक्षिणं करमूर्ध्वीकृत्य तारं वभापे--“ भो भो वीराः ! किं मुघा धैरं क्रियते ?

भूयालः केवलिनं त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य भक्त्या नत्वा पुरः समुपाविशन् । केवली धर्मदेशनां चक्रे--

अयमुपचितकर्मन्याधिविध्वंसवैद्यः, सकलसुरनरश्रीलाभकल्पद्रुमोऽयम् ।

अयमपि च समस्तकलेशनिर्मुक्तमुक्तिं, दिशति विशदभावाराधितः शुद्धधर्मः ॥ ? ॥

तत्राष्टानामपि कर्मणां स्वरूपबन्धादिहेतून् श्वोपादिशत्, तद्यथा-

“ पटप्रतीहारखड्गमयं हृदिश्च चित्रकृत् । कुलालकोशाधिक्षी च कर्माष्टकनिर्दर्शनम् ॥? ॥

तत्र ज्ञानस्याचारकत्याज्ज्ञानावर्णीयम्, चक्षुषः पटवत् । चक्षुरचक्षुदर्शनादीनामाचारकत्वाद्दर्शना-
चरणीयम्, द्रष्टुकामस्यापि राज्ञोऽनभिप्रेतलोकस्खलनकृत्प्रतीहारवत् । विद्येते सुखं दुःखं वा येन तद्वेदनी-
यम्, जिह्वा लिङ्गमानमयुलिप्ततीक्ष्णखड्गधारावत् । मुह्यते जीवो येन तन्मोहनीयम्, मयवत्, तच्च द्वेषा,
दर्शनमोहनीय-चारित्रमोहनीयभेदात्, आद्यं सम्यक्त्वलाभान्तरायकृत्, द्वितीयं चारित्रलाभान्तरायकृत् ।
एति यानि यतुर्गतिस्तद्वेदस्य जीवस्य चारकतामित्यायुः, चौरादिपादस्य हृदिष्वत् । नामयति जीवं शुभा-
शुभगत्यादिभेदेष्विति नाम, शुभाशुभरूपकृच्चित्रकारवत् । गुरुशब्दे गूयते उच्चैर्नीचैर्भावेन जीवो
यस्मात्तद्गोत्रम्, शुभाशुभत्वशब्दयमानपात्रकृत्कुम्भकारवत् । दानादि कुर्वतो जीवस्यान्तरायतां यातीत्यन्त-
रायम्, तद्वानादि कुर्वतो राज्ञो निषेधकभाण्डारिकवत् । ’ इति सर्वकर्मस्वरूपमुक्त्वा कुमारेण ज्ञानावर-
णीयस्य बन्धहेतो पृष्टे पुनः केवली प्राह--

माम्नीकतन्त्ररागोत्थानोत्थानः भूतेः । क्वाति ङीषः क्वायं महाकाव्यग्यानि ॥ १ ॥

तत्राणवभेदेषुपुष्कोगेति मकरपञ्चमामरुद्राण्यः । तपामि-
॥ मयूराया देमाह्वयो राजा लीलावती राज्ञी । तपोत्तेकोगयाथिलकप्रयोऽमन्यपण्डमो महाकाव-
वान् मकरपञ्चजः पुत्रः । स पञ्चवर्षीयः पितृभ्यां प्रौढमहोरगदेवैर्ब्रह्मशाखायां मुक्तो गग गथा पठति तथा
तथा रोगैर्घस्यते । तेन नवीनं पठनं न संशरति, पूर्णकृतिं च विस्मरति । एवं दारुणगोऽतिक्रमे पीबने च
समेते गरा गोष्ठीनिमित्तं विद्वत्सभायां निवसति, तदा प्रतिजिह्वारोगेण भिन्नरश्मिभात् सभ्यानामनिन्द्यो
भवतीति । तच्छान्दरी गान् गानुपचारान् करोति, तैस्तेरधिकाधिकं वयुः क्षीयते । अतो महाकष्टपतितो मृत्युं
वाञ्छति । तेन मातरपिटृणामपि महादुःखम् ॥ एवं काले वज्रतन्त्रयदा केवलिनं तन्नागतं मृतवा राजा मपुत्रग-
रीवारः सन् जगत्प्रयत्नरूपवेत्तारं केवलिनं नत्वा देशनां मृतवा पुत्रस्य क्लेशहेतुं प्रपच्छ । केवली प्राह- 'राजन् ।
पूर्वभ्ये श्रीपीलरनधुरीणां विमद्युतो वी शिष्यावभूताम् । लघुः प्रज्ञावानिति लोकेः क्रियमाणां प्रशंसा-
नसहमानो ज्येष्ठः प्रदेवात्प्रत्यनीकतां विभ्रानो लयोः पाठान्तरायोपघातनिन्दाः प्रकृन्ते । अन्यदा 'पङ्कणीय-
मतराइय उषघाए तप्यओसनिह्वयणे' इत्यादिकर्मन्धेदुप्ररूपणगाथाः पठन्निवृत्तरतस्मात्पापात् । निरतिचारं
गरिध्रं प्रतिपास्य प्रान्तेऽपि समनालोक्य साधितानशनो मृतवा ब्रह्मलोके स्वर्गसुखानि भुत्सवा तथासौ पुत्रो-
तीर्णः । पूर्वोपार्जितज्ञानावरणीयोदयादेवं क्लेशं च प्राप्तः ।' इत्याकरणं जातिस्मरणं प्राप्य जातसंवेगः कु-

मारः पादयोर्लंगित्वा पूर्वपापान्यालोच्य केवलप्रोक्तप्रायश्चित्तेन स्वं विशोध्य क्रमेणोत्तमार्थमाराराधयामास ।”
पञ्चमो हेतुमंहाशातना । सा च काल-विनय-बहुमानोपधाननिहव-व्यञ्जनभेदार्थभेदोभयभेदप्रकारैररुण्डथा ।

तत्र कालाशातनायां सोमकुमारदृष्टान्तः-

पूर्वं श्रीजिनदाससूरीणां शिष्यो धर्मदासगणिः, कदाचित्कालवेलायामपि सिद्धान्तं वाचयन्
केनापि निपिद्धः ‘ कालवेलायां पठितं किमपठितं स्यात् ? सुधासौ पाठान्तरायः ’ इति बुद्धया
तथैव धाचयन् ज्ञानावरणीयं कर्म बद्ध्वाऽनालोचितोऽप्रतिक्रान्तः कालं कृत्वा सौधर्मदेवलोकं गत्वा
च्युत्वा च चन्द्रनरेन्द्रपुत्रः सोमकुमारोऽजनि । स च ‘ ताडयित्वा पाठयोऽसौ प्रत्यहम्, इति राजादे-
शादेव पण्डितेन सर्वाः कलाः शिक्षितः । ‘सोमकुमारसदृशः कोऽपि न कलावान्’ इति वसुधापीठे ल्यातिं प्रा-
प्तः । इतश्च कान्तीपतिश्रीपेणराजसुता सकलकलाकुशला सर्वोत्तमरूपा सुरूपाभिधाना ‘स्वेच्छया वरं धृणी-
ष्व’ इति कलातिशयसन्तुष्टतातदादेशान्महत्या सेनादिसामग्रया प्रतिदेशं राजकुमारान् परीक्ष्यमाणा सोम-
कुमारं सर्वगुणाधारं श्रुत्वा चम्पां समेता सा । तच्च ज्ञात्वा चन्द्रेण राज्ञिकान्ते पण्डितः पृष्टः-‘अस्ति सर्वकला-
सु परीक्षाक्षमः कुमारः?’ पण्डितः प्राह-‘न वेत्ति तन्न हि द्वैलोक्ये’ राज्ञोक्तम्-‘सत्यमिदम्?’ पण्डितेनोक्तम्-
‘देव! किंकथ्यते कुमारस्य? सा कला नास्ति, यामसौ न जानाति । वाचस्पतिमपि वादे जयति । साक्षात्पुं-
पा सरस्वती । अनेकशो वारान् परीक्षितोऽस्ति’ अथ हृष्टेन राज्ञाऽमात्यैः कारितः कुमार्याः प्रवेशोत्सवादिस-

त्कारः । निर्मापितः परीक्षामण्डपः । गृहीतं शुभं मुहूर्तम् । आहूता विख्याता भूपालाः । मिलिता अस्तौका
 लोकाः । अथ परीक्षादिने राज्ञा मण्डपे निविश्य सर्वभूसुजः सभ्यांश्च मञ्चेषुः निवेद्य सपण्डितं सोमकुमारमा-
 कार्यं सगौरवमानीता तत्र कुमारी।ततो राजादेशाश्चिद्युते कलकले'कन्या परीक्षां करिष्यति'इति साध्वर्ये संवलो-
 के कुमारस्य रूपलाघण्यादिगुणान् दृष्ट्वा कलाकौशल्यपरीक्षां कर्तुकामा सरस्वतीवास्वलितगद्यपद्यलहरीभिर्भू-
 भृतोऽपि प्लावयन्ती क्षणमात्रं सर्वविद्यासु ह्याभ्यासं दर्शयित्वा ' दर्शयतु निजं नैपुण्यं कुमारः, प्रीणयतु
 सभ्यमनांसि' इति गदित्वा यावदस्थात्कुमारी । तावत्पूर्वकृतकर्मोदयात्सोमकुमारस्य गलिता मतिः, स्वलि-
 ता जिह्वा, विस्मृतानि शास्त्राणि, चिहृतानि सर्वेन्द्रियाणीत्यधोमुखो जातः । तदा च किमयापि न वक्ति
 कुमारः, इति साशंके सर्वलोके राजप्रेरितपण्डितोऽवादीत्—“ वत्स ! वेत्सि संवशास्त्राणि, ततस्त्यज त्रयाम्,
 कुरु कृपाम्, पूर्य मनोरथम्, जल्पानल्पविद्यारहस्यम्, विधेहि विध्वं वश्यम्, धयलय निजं कुलम्, प्रीणय क-
 न्यामनो विमलम्, । ” एवं पुनः पुनः पण्डितेनोक्तेऽपि यदा न वक्ति किञ्चित्कुमारः । तदा रे पाप ! 'त्वयैव
 बोलितास्तवचोविध्वासेनैव संयमिदमारब्धम् । हा ! कथं विगोपिताः स्मः' इति कोपाद्भूपेन पण्डितो
 बन्धयित्वा वधार्थं बहिः प्रहितः । तावत्तत्र समवसृतः केवली । तत्रभावाच्च महारेष्वलगत्सु लोकमुखवात्तत्
 श्रुत्वा राजा सपरिवारः कुमारमग्रेकृत्य पण्डितेन सह तत्रागत्य केवलिनं नत्वा कुमारीदन्तं पृच्छ । केवली
 च पूर्वभवं श्रावयित्वा इत्यवोचत्—“ यः कालवेलायामस्वाध्याये ईर्यापथीप्रतिक्रमणाद्यविधिना चागममधी-

ते तस्य प्राज्ञस्याप्यमरे कला नैव स्फुरति ।" इत्याकर्ण्य कुमारी जातपश्चात्तापः साधुं नत्वाऽऽत्मानमित्थं नि-
निन्द-" हा हा ज्ञानिना मया चिन्तामणिः कर्करतया, स्वर्भाणुतया नभोमणिः, करीरतया कल्पवृक्षः, कृ-
द्व्यपक्षतया श्वेतपक्षः, फोलतया महागजः, सर्पतया महाध्वजः, काकतया हंसः, शिरोबन्धनतयाऽवतंसः,
कालकूटतयाऽमृतम्, तैलतया गोकृतम्, काञ्चितया दुग्धम्, रुक्षतया स्निग्धम्, किङ्करतया नरेशः, कुट्टया-
फयतया सर्वज्ञोपदेशश्चित्ते चिन्तितः ।" तेनैवं विगुप्तोऽस्मि । ततो भगवन् । दीक्षां दद्या मास्मात्पापान्मोचये-
ति । तदा च कुमारी तानि तद्वचांस्याकर्ण्याहो सम्यक्त्वलाभकौशल्यं चिना कथमीदृशोक्तिः स्फुरति । त-
न्नमेव महाविद्यानपि कर्मोदयादेव तदा किञ्चिन्नोवाच । अतोऽत्र भवेऽसावेव मत्पतिरिति निश्चित्य केवलि-
नमप्राक्षीत्-" अस्ति मे भगवन् ! दीक्षा न वा इति । " केवल्यवोचत्-" अस्ति युवयोर्भोगफलकर्मोदयाद-
नु दीक्षा ! " ततः केवलिदत्तप्रायश्चित्तनात्मानं विशोध्य कुमारः कुमारीं परिणीय चिरं भोगान् युषत्वा स-
भायो दीक्षामादाय प्रान्तेऽनशनात्सर्वार्थसिद्धिमवाप ॥१॥"

चिनयाशातनायां भायिनः श्रणिकराजस्य कथा—

किल भायिनोऽपश्चिमश्रीवीरजिनस्य चारुके राजगृहे श्रणिको राजा भावी । स च सिंहासने निवे-
द्य मातङ्गमग्रे ऊर्ध्वं संस्थाप्य खड्गमाकृत्याकृष्टिविद्यां पृच्छति । मातङ्गश्च भीतो बक्ष्यति परं राशो न स्फुर-
ति । ततो "देव ! चिनयं विना विद्या न स्फुरति" इत्यभयकुमारमन्त्रिवचसा महीशो मातङ्गमासने स्वकीये

निवेश्य स्वयमग्रे योजिताअलिर्विशामादास्पति, ततः स्फुरिष्यति । इत्येवं सर्वशास्त्राणि चिनयेनैव सफलानि स्युः ॥ २ ॥

पहुमानं मानसी भक्तिः । तस्यां छात्रद्वयकथा—

एकस्य पण्डितस्य द्वौ छात्रौ । धन्यो धर्मश्च । धर्मः शास्त्रोपरि । पहुमानं चिनयं चिधत्से । धन्यस्तु न तथा । अन्यदा पण्डितेन निमित्तमध्याप्य परिक्षार्थं प्रेषितौ छात्रौ । राजमार्गं प्रौढपदानि वीक्ष्य धन्योऽधादीत्—“ इमानि हस्तिनः पदानि । ” धर्मणोक्तं चिचार्यं—“ हस्तिन्याः पदानि, सा च धामाशिक्षाणा, तस्यां चासन्नपुत्रप्रसवा राक्षी चरिताऽस्ति” एवं चार्त्तयन्तौ पुराद् चर्हिर्गतौ । तादृशीमेव हस्तिनीं वीक्ष्य जनिकान्तरिताया राक्ष्याः पुत्रप्रसवं च श्रुत्वा पुनश्चलितौ क्वापि ग्रामे सरस्तीरे निषिष्टौ एकया दृढया दृष्टौ—“ मम पुत्रो देशान्तरं गतः कदैष्यतीति । ” तावता कयाचिन्नायी तोयेन श्रुत्वा शीर्षं रोप्यमाणो घटः पतित्वा भग्नस्ताभ्यां दृष्टः । धन्येनोक्तम्—“भद्रे चिनष्टो हि तव पुत्रः ।” तदा धर्मणोक्तम्—“मातः ! शीघ्रं गृहं व्रज, समेतस्ते पुत्रः । ” स्वचिरा गृहं गता पुत्रं समेतं वीक्ष्य हृष्टाऽक्षतपात्र-कुंजुम-कुसुम-पुगी-फलादिकमादाय सरस्यागत्य धर्मं चर्धापयामास । ततो द्वायपि गतौ गुरुपांश्च प्रोचतुः स्वं स्वं ज्ञानम् । गुरुणा कथमिति पृष्टे धन्योऽभणत्—“ प्रौढपदानि दृष्ट्वा हस्तिनः पदानि, घटो भग्नो जलं गतं तथा देहो भग्नो जीवो गतो मयेत्युक्तम् । ” धर्मणोक्तम्-निरोधानुमानेन हस्तिनीम्, पथि वामदिग्बत्तिवृक्षपत्रादिरा-

कृष्टमिति वामाक्षिकाणा, तस्यां च राजा वा राज्ञी वाऽन्यः, परं कौसंभतंतवो धृत्तिरुण्टकेषु दृष्टा इति राज्ञी, तस्याश्च वटस्याधो विश्रम्य हस्ताभ्यां भुवमाक्रम्योत्तिष्ठन्त्या दक्षिणपाणेनिमग्नतमं प्रतिविभ्यं दृष्ट्वा प्रत्यासन्नपुत्रप्रसवा । तथा या वटमृत्तिका भूमितः पृथग् गता सा तस्या मिलिता, यद्य जलं सरोजलात्पृथक्कृतं तदपि तस्य मिलितम्, ततो नूनं धृष्ट्यायाः पुत्रः पृथग्भूतोऽस्या मिलन्येव ।” इति द्वयोरपि बुद्धि श्रुत्वा गुरु-
णोचे-“वत्सौ यः सवष्टुमानं गुरुं सेवते तस्य सम्यग्धीः स्फुरति, नान्यस्यैवेति बहुमानाद् गुरुः सेव्यः ॥१॥

यदिषा श्रुतं प्रत्यबहुमाने बहुमाने वा शकटपितोदाहरणम्—

गङ्गाकूलवासिनौ द्वौ बन्धु एकत्र गच्छे प्रव्रजितौ । तत्रैको बहुश्रुतवादाचार्यो जातः । सर्वं दिनं शि-
ष्यः शास्त्रार्थं मेच्यमानो विश्रामं कदापि नाप्नोति । रात्रावपि सूत्रार्थचिन्तनव्याख्यादिभिः सुखनिद्रां न ल-
भते । अन्यदा स स्वरिमंध्येऽप्यरके मूर्खं सुलोपधिष्टं निजं बन्धुं दृष्ट्वाऽचिन्तयत्—“अहो? धन्यो मे भ्राता
मूर्खत्वात् केनापि नो रोचते । अहं पुनरजालङ्घगतुल्येन ज्ञानेन क्लेशं प्राप्तः सदा । तद्युक्तं केनापि यतः—
मूर्खत्वं हि सते ? ममापि रुचितं यस्मिन्निमेऽष्टौ गुणा । निश्चिन्तो बहुभोजनोऽन्नपमना नक्तंदिवा शायकः ।
कार्यकार्यविचारणान्धबधिरौ मानापमाने समः, प्रायेणामयवर्जितो दृढबधुर्मुखः सुखं जीवति ॥ ? ॥”

नीचं भाधितवान् यतः—

नानाशान्त्रसुभापितामृतरसैः श्रोत्रोत्सवं कुवंतां । येषां यान्ति दिनानि पण्डितजनव्यायामखिन्नात्मनाम् ।

तेषां जन्म-स जीवितं च सफलं तैरेव भूर्भूविता, शेषैः किं पशुबद्धविवेकविकलभ्रूभारभूर्तर्नरैः ॥ २ ॥

एवं चासौ ज्ञानायहृमानाज्ञानावरणीयं कर्म यद्ब्रह्मानालोचिताप्रतिकान्तः कृतानशनो मृत्वा देवलो-
के गत्याऽमरसील्यं भुत्तया प्रान्ते च्युत्वाऽद्रिय भरते क्वाप्याभीरकुले सुतो जातः । यौवने पितृभ्यां परिणा-
यितस्तस्य सुरूपेति कन्याऽभूत् । अन्यदा स आभीरो यौवनमाप्तां तां शकटदुरि निवेशयान्याभीरैः सह घृत
विक्रेतुं पुरं प्रति चचाल । मार्गे आभीराणां तामेव पश्यतां शकटान्युत्पथं गतान्यास्फाल्य भग्नानीति ।
तैस्तयोरशकटाऽशकटपितेति नाम्नी दत्ते । ततोऽशकटपिता काले कन्यां विषाह्य वैराग्यात् कथापि गच्छे
प्रव्रज्य योगोद्यहनपूर्वमुत्तराध्ययनान्तश्चतुर्थमसंख्यमध्ययनं पठितुं लग्नः । परं पूर्वाजितज्ञानावरणकर्मोदया-
दाचाम्लदयेनाव्येकापि गाथा नागात् । ततो गुरुणाऽनुज्ञाप्यतेऽखेदमित्युक्तं फीदृशोऽस्य योग इति सोऽपृच्छ-
त् । गुरुराह-“ याचदिदं नेति तावदाचाम्लानीति । ” सोऽप्येतामेव प्रतिज्ञां कृत्वा निरयाचाम्लतपास्तप-
ठति, तथापि नायाति । ततः ‘अहो ? मूर्खोऽयं नित्यमेतदेवाधीते’ इति निन्यमानो रुष्यति । केऽपीदं कथय-
न्ति-“अहो ? धन्योऽयं कथं सोषमः पठति ।” इति स्तूयमानस्तुष्यति, इति ज्ञात्वा गुरुणोक्तः-“ वत्स इवम-
ध्ययनं मुत्तवा ‘ म रुसि मत्तुसि ’ इत्येवं पठ । ” स च तीव्रकर्मोदयात्तस्य स्थाने स्मायमाणोऽपि ‘ मास तु-
स ’ इत्यधीयते । तस्यैवमाचाम्लतपसा द्वादशवर्षातिक्रमेऽशेषं तत्कर्म क्षीणम् । ततः सर्वज्ञानविभागी
जातः । अतः श्रतं बहु मन्तव्यम् ॥ ३ ॥

उपधानं षोडशतयः । तद्विना सिद्धान्तवाचने आशातनायां सिंहकथा—

कौशाभ्यां सिद्धो राजा यलीयान् । स कुगुरुसेवया खेवकं कुर्वन्नरण्ये साधुना, योधितः पापभीरुः ।
श्रीदमघोपाचार्यपांश्च प्रव्रज्य योगोद्वहनपूर्वं चत्वार्यङ्गानि प्रवाचितवान् । ततो गुरुभिविहारे कृते सुकुमार-
त्वापाप्मासिकयोगोद्वहनाभावेऽपि भगवत्याद्यद्रानि वाचयन् कुण्डी जातो महावेदनां सुदृक्ते । अथो गुरुभि-
स्तत्रागत्यायिधिवाचनातो मिथ्यादृग्वा छलितोऽसाविति ध्यानाज्ज्ञात्वा कायोत्सर्गाकृष्टाशासनदेवीव-
लात् प्रत्यनीकादेव्यो शमयित्वा राजपिर्निरामयः कृतः । अथ सम्पगालोच्य प्रायश्चित्तेन स्वं विशोधय सर्व-
योगोद्वहनादिना ज्ञानमाराध्य मुक्तिसौख्यभाग् वभूय ॥ ४ ॥

निहृषो गुरोरपलापः । तत्र यिप्रकथा—

कोऽपि ब्राह्मणो दुर्भिक्षभावाद्दिशं गतो विद्याबलादाकाशस्थया भण्डिकया सह गच्छन्तं नापितं
वीक्ष्य तत्सेवया तां विद्यां लब्ध्वा प्रतिष्ठां अयं च प्राप्तः । सुभिक्षे स्वं देशं गतो लोकैः पृष्टः—“कस्ते गुरुः”
सोऽपि नीचगुरुलज्जया महत्त्ववन्तं गुरुं वदंस्तत्कालं भ्रष्टविद्यो जातो धौतपोतिश्चाकाशात्पतित इति ॥५॥
व्यञ्जनं सिद्धान्ताक्षरम्, तस्य भेदो विन्दुमात्रादिना परावर्तो न्यूनाधिकता । एवमथस्य, तदुभयस्या-

पि भेदो वाच्य एषः । तत्राशातनायां मित्रचतुष्कथा—

वसन्तपुरे जितारिराजस्य चतमृणां राज्ञीनां क्रमेण चत्वारः पुत्रा रुद्र-मेघ-धीर-वीरनामानः प्राण-

जन्मस्नेहान्मिथोचितक्रीडायुक्ताः क्रीडन्ति। परं रुद्रस्य वदतो जिह्वा विलगति। मेघस्यान्यद्वदतोऽन्यदेवायाति।
धीरस्य वाणी अस्फुटत्वात् परैरीप्स्यते। वीरो मूकत्वाद्भवतुं न शक्नोति। अन्यदा ते चत्वारोऽपि पौडशा-
वर्षा यौवनान्तर्गताः। तदा साधुं ध्यानलीनं वीक्ष्य चित्तकं कुर्वन्तः साधुना पृष्ठाः--“ भोः ? कुतः समेता
भवन्तः। ” रुद्रेणोक्तम्--“ किं पृच्छथे ! ननु नगरादागता वयम्। ” मुनिः प्रोचे--“ नाहं तत्पृच्छामि।
कुतो भवादागता इति पृच्छामि। रुद्रो जल्पति--“ भोभोः ! पाखण्डिन् ! किमेवं वक्रां वाचं वदसि। किं
कोऽपि पूर्वमवधानपि वेत्ति ? ” ऋषिर्बभावे--“ कोऽपि कोऽपि वेत्ति। यदि कौतुकम्, अणुत श्वानभवाद्भव-
न्तोऽभ्येताः। ” इत्याकर्ण्य कोपादुक्तकोशात् खड्गानुत्पाद्य रे, रे ! असम्बद्धं लपसि। पश्य किं कुर्मं इत्याक्रो
शन्तो हन्तुं धायितास्तपःप्रभावाच्च स्तम्भीभूता दीनास्या इत्युचुः--“ ऋषे ! सत्यमुक्तं कोऽत्र प्रत्ययः। ”
साधुनोक्तम्--“ वीक्ष्यध्वं प्रत्ययम्। पुराऽत्रैव पुरे सम्यग्दृष्टिर्मज्जार्जनोऽग्निशर्मा विप्रोऽभूत्। तस्य चत्वारः
पुत्राः पूर्णः पद्मः पञ्चाननः भीमाल्या आर्ग्यवेदान् पठित्वा नवतत्त्वादिविधारग्रन्थान् भणित्वाः विचारज्ञा जाताः
परिणीताश्च। अन्यदा पिता पुत्रान् कुटुम्बभारे नियोज्य दीक्षां चादाय तपसाऽवधिज्ञानी जज्ञे। तत्पुत्रास्तु
पदा विद्वद्गोष्ठीं कुर्वन्ति तदा प्रज्ञामदेन पूर्णः सूत्रभेदं कुरुते--‘ यथा धम्मो मंगलमुक्खिद्वमिति पुणं फल्लण-
मुक्कोसम् ।’ पद्मश्चार्थभेदं विधत्ते यथा--‘ धम्मो मंगलमुक्खदं धर्मो धातुरर्थात् सुवर्णमुत्कृष्टं मङ्गलं सचर्यार्थसाध-
कत्वात् ।’ पञ्चाननश्चोभयभेदं करोति यथा--‘ धर्मो मङ्गलमुत्कृष्ट धर्मो धातुर्मङ्गलग्रहवन्मयाधिकारात् कौर्यल-

युना सर्वाथिसिद्धिं गत्वान्निव भरते श्रावस्त्या सुग्रीवराजस्य वंमात्रेयाः पुत्रा जज्ञिरे हंसः कंसः कामः
 कुंभश्च । कालेऽचिरात्सकलकलाः कलयित्वा वपःस्थाः सुखक्रीडां क्रीडन्तो वर्तन्ते । इतश्च कोशलायां प्रताप-
 राजचतुर्णां राज्ञीनां चतस्रः कन्याः सोमश्री-सत्यश्री-गुणश्रीनामानो वर्तन्ते । ताश्चान्यदा प्रीत्या
 सेलन्त्यः स्वं स्वं मनैरथं क्रमात्प्रकाश्वयं प्रतिज्ञामकार्षुः-“ यो यामेन श्लोकसहस्रपाठां दत्ते स मे भर्ता ?
 एकधारी श्लोकसहस्रं श्रुतं धारयति स मे पतिः २, यो यामेन श्लोकसहस्रं नव्यं करोति स मामुबहति ३,
 एकैकस्य श्लोकस्य गः सहस्रमर्थं चक्ति स मे दोढा ४ । ” इत्येतत्तासां याचः श्रुत्वा पिता स्वयं वरोत्सवार्थं
 राज्ञो राजकुमारोश्चाकारयत् । तदा च सुग्रीवोऽपि सपुत्रस्तत्रागात् । अथ स्वयं वरमण्डपे निविष्टे राजलोकै-
 समागता नरयिमानारुढ्वाश्चतस्रोऽपि कुमायः प्रतिह्वार्यां राजवर्णने कृते निजनिजप्रतिज्ञां प्रकटयामासुः ।
 ततस्तत्प्रतिज्ञापूरणेऽशक्तत्वात्तूष्णीस्थिते सर्वराजवर्गे सुग्रीवराजादेशायतुंभिरपि कुमारैः क्रमात् पूरितास्ता-
 सां प्रतिज्ञाः । क्षिप्त्वा पालाभिस्तेषां कण्ठे वरमाला । जातो जयजयारवः । तदा च तद्गुणरञ्जितचेतोभि-
 र्भूपस्तेषां प्रत्येकं प्रत्येकं दत्ता द्वाविंशद् द्वाविंशत्कन्यकाः । निष्पन्नो विवाहोत्सवः । सर्वेऽपि मम्मामनिता
 राजानः स्वं स्वं स्थानं ययुः । अतीते दशाहोत्सवे सचर्युक्तैः कुमारैः सह सुग्रीवो राजा स्वपुरीं गत्वा राज्य-
 मपालयत् । कुमारार्थत्वारोऽपि महामाज्जतया स्याति प्राप्ताः । अतो दूरदेशयासिनोऽनेके राजानो राजकुमा-
 राश्च महापण्डितयुक्ताः सर्वशास्त्रसन्देहापनोदार्थं तत्रागत्य राजसभास्थितास्तान्समुपासन्ते । एवं पितुः

श्मया उत्कृष्टः ।' भीमः सिद्धान्तार्थं विपरीतं व्याख्याय धर्मस्यावर्णवादं करोति यथा—' धर्मं उत्कृष्टमङ्गलं
 शान्तरसत्वेनाकिञ्चित्करत्वात् । ततः पापं मङ्गलमुत्कृष्टं हि साऽसत्यचौर्यादितद्भेदानां सर्वकार्यंकरत्वात् ।'
 एवं ते तीव्रं ज्ञानावरणीयं कर्म बध्नन्ति स्म । तथालाभादुन्मार्गदेशनेन सन्मार्गनाशनेन च तिर्यग्गतिमज्ज-
 यन्ति स्म । अन्यदा ग्रीष्मे मध्याह्ने प्रदीपने तीव्रे लग्ने सारभाण्डाकर्षणाय गृहान्तःप्रविष्टा आर्चध्यानेन
 विनष्टास्तत्रैव पुरे पातङ्गपादके श्वाना जाताः । ते च जन्मं प्रति घ्रायन्तः कदाचिन्मां पूर्वजन्मपितरं पथ्यागच्छ-
 न्तं दृष्ट्वा तारस्वरं भायन्तो धावित्वाः, सनामग्राहं च मया नामतो वादिताः, मामवलोकयन्तो जातिस्मरणं
 प्रापुः । अथ च स्मृतनिजपापाज्जातपञ्चात्तापाः साधितानशना . राजपाटिकां गच्छता राज्ञा पूज्यमाना
 राजधान्यामेव मृता राजपुत्रा भवन्तोऽवतीर्णाः । अहं तु संसारसम्बन्धे भवत्पिताऽग्निशर्मा ।' इति यतिवाचं
 कुमारपरिवारमुखाच्छ्रुत्वा राजा तत्राययौ । तदा कौतुकाग्निमलितेन लोकेन मुनिरुपलक्षितो वन्दितश्च ।
 राज्ञाऽथ किमेतदिति पृष्टे साधुनोचे—' भवत्पुत्राः सर्वे ते प्राग्भवनिजावासासकुटुम्बादि वीक्ष्य प्रत्ययमुत्पादयि-
 व्यन्ति ।' ततो राज्ञा लोकादग्निशर्मगृहं ज्ञात्वा पुत्रास्तत्रानीनाः पूर्वानुभूतस्वकुटुम्बादि निरीक्ष्य जाति
 स्मृत्वा "हा ! कथं हारितो मानुषो भवः । अथ प्रवक्ष्य पापाच्छुद्रामः" इति वैराग्यात्पितरौ महाग्रहेण परी-
 ष्तिस्त्वा मुनिना सह श्रीगुणाकरसूरिपार्श्वं गत्वा दीक्षां जगृहूः । ततो ज्ञानस्य कालाथष्टाशातनात्यागेन सर्व
 गर्भं मुत्त्वा ज्ञानिनां भक्तपानानयनविश्रामणादिभक्त्या च बहु ज्ञानावरणीयं कर्म क्षपयित्वा पण्डितमृ-

युना सर्वाथिसिद्धिं गत्यात्रैव भरते श्रावस्त्यां सुग्रीवराजस्य वैमात्रेयाः पुत्रा जशिरं हंसः कंसः कामः
 कुंभश्च । कालेऽचिरात्सकलकलाः कलयित्वा वयःस्थाः सुखक्रीडां क्रीडन्तो वर्तन्ते । इतश्च क्रीडलायां प्रताप-
 राजयत्सुर्णां राज्ञीनां चतस्रः कन्याः सोमश्री-सत्यश्री-गुणश्रीनामानो वर्तन्ते । ताश्चान्यदा प्रीत्या
 खेलन्त्यः स्वं स्वं मनोरथं क्रमात्प्रकाश्र्वं प्रतिज्ञामकार्षुः-“ यो यामेन श्लोकसहस्रपाठां दत्ते स मे भर्ता ?
 एकधारां श्लोकसहस्रं श्रुतं धारयति स मे पतिः २, यो यामेन श्लोकसहस्रं नव्यं करोति स मामुद्वहति ३,
 एकैकस्य श्लोकस्य यः सहस्रमर्थं वक्ति स मे वोढा ४ । ” इत्येतत्तासां वाचः श्रुत्वा पिता स्वयं वरोत्सवार्थं
 राज्ञो राजकुमारांश्चाकारयत् । तदा च सुग्रीवोऽपि सपुत्रस्तत्रागात् । अथ स्वयं वरमण्डपे निविष्टे राजलोकै
 समागता नरविमानारूढाश्चतस्रोऽपि कुमार्यः प्रतिहार्यां राजवर्णने कृते निजनिजप्रतिज्ञां प्रकृत्यामासुः ।
 ततस्तत्प्रतिज्ञापूरणेऽशक्तत्वाच्चूष्णीस्थिते संवराजवर्गे सुग्रीवराजादेशाच्चतुर्भिरपि कुमारैः क्रमात् पूरितास्ता-
 सां प्रतिज्ञाः । क्षिप्ता चालाभिस्तेषां कण्ठे वरमाला । जातो जयजयारवः । तदा च तद्गुणरञ्जितनेतोभि-
 र्भूपस्तेषां प्रत्येकं प्रत्येकं दत्ता द्वाविंशद् द्वाविंशत्कन्यकाः । निदपन्नो विवाहोत्सवः । सर्वेऽपि सम्मानिता
 राजानः स्वं स्वं स्थानं ययुः । अतीते दशाहोत्सवे सचधूर्कः कुमारैः सह सुग्रीवो राजा स्वपुरीं गत्वा राज्य-
 मपालयत् । कुमारश्चत्वारोऽपि महाप्राज्ञतया रूप्यातिं प्राप्ताः । अतो दूरदेशवासिनोऽनेके राजानो राजकुमा-
 राश्च महापण्डितयुक्ताः सर्वशास्त्रसन्देहापनोदार्थं तत्रागत्य राजसभास्थितास्तान्समुपासन्ते । एवं पितुः

प्रसादात्सकलसुखानि मुञ्जानानां तेषां षट्कालोऽतिक्रान्तः । अन्यदा पुत्रादिपरिवारसहितो नरेश्वरो बने
केवलिनं साधुं समययत् नत्वाऽप्राक्षीत्—“ प्रभो ! केन सुकृतेनामी मत्पुत्रा महामाज्ञा जज्ञिरे । ” केवली
चाग्निशर्मयिप्रपुत्रप्रमुखां भवेत्तुदृक्कथां, सर्वासुत्तवा तृतीयभवे दीक्षामादाय ज्ञानस्य सर्वांशात्मनात्यागेना-
राधनाया ज्ञानिनां चाहङ्कारत्यागेन भक्तपानादिशुश्रुषयाऽमीभिरेतत्फलं प्राप्तमित्यवादीत् । तद्यथा तेषु ते
राजपुत्रा यथेकस्य ज्ञानस्याराधनादेतत्फलं जातं, तदा ज्ञानदर्शनचारिप्राणां संपूर्णाराधनाच्छास्वतसुखाय-
सानं फलं भावीति तीव्रसंवेगात्कथमपि पितरावापृच्छय सान्तःपुरं परिवारादिपरिकरं परिहृत्य श्रीकेवलि-
नार्थं प्रव्रज्य निर्मलचारिभ्रात्रेकेवलज्ञानमवाप्य सिद्धिपदं प्रापुः ॥ ८ ॥

एवं च कामदेयकुमारः केवलिसुखाज्ज्ञानावरणीयकर्मणो बन्धहेतून् धृत्वा लोकलज्जया निजाज्ञान-
ताहेतुमष्टर्ष्वेय केवलिनं नत्वा स्वसैन्यं गतः । कालादयोऽपि वैरं मुत्तवा स्वस्थानं गताः । ततो राश्री सुतं
सर्वं जनं मुत्तवा कामदेवो देवतोपास्यमानं केवलिनं प्रणम्य निजपूर्वभवकथां पप्रच्छ । अथ भगवान् प्रोवाच-
“ उज्जयिन्यां भीमः क्षत्रियो घृतेन सेलन्महाचौरोऽभूत् । स च मातापितृभ्यां निष्कासितोऽरण्ये स्थित-
भीर्मणं निर्यहति । अन्यदा काश्मीरदेशादागच्छन्तं जनं ब्राह्मणं हत्वा पुस्तकभृतं धृपभं गृहीत्वा यावदुन्मु-
व्रयति तावन्मीपीपोतसमानमलिनखण्डस्यूतवस्त्रवेष्टितपुस्तकान्येव वीक्ष्य कोपात्पादाभ्यां हत्वा हत्वा
जज्वाल । तत्र ज्ञात्वोग्जयिनीदेशेन घातितो भीमो रीवृक्षपानाच्चतुर्थं नरकं दशसागरोपमान्यायुर्मुत्तवा तन्मुली

मत्स्योऽभवत् । तत्रान्तमुहूर्तजीविताञ्च महारौद्रध्यानतत्सप्तमं नरकं गत्वा त्रयस्त्रिंशत्सागराण्ययुंस्तुत्तवा
 ब्राह्मणग्रहे भारवाहकः पृष्ठिवाद् जानः । स च तत्र श्रीणि वर्षसहस्राणि भारमुत्पाद्य द्रुडितो भ्रमौःपतितो
 भिक्षार्थमागतान् साधून् दृष्ट्वा प्रान्ते भद्रकभायान्मृत्वा कौशाभ्यां भद्रश्रेष्ठिकग्रहे सोमनामा कर्मकरोऽज-
 नि । सोऽथ श्रेष्ठिना प्रकृत्या बाल्यादपि सर्वप्रकारज्ञानज्ञानविद्भक्त्या सोमश्रीनामकुलपुत्रिकया विवाहितः ।
 तौ च द्वावप्यासन्नसाधुसङ्गत्या दयातत्परतया निर्मलचित्तौ श्रेष्ठिग्रहे सर्वकर्माणि कुर्वन्तौ कालमतिचक्रम-
 तुः । अन्यदा चतुर्मासकदिने चैत्यपरिपाटीं कुर्वन्ता सकुटुम्बेन धनेन सार्द्धं तौ द्वावपि प्रतिसृष्ट्यं देवान् प्रज-
 यन्तौ साधून्तवा दानाधिकारे इत्युपदेशं शुश्रुवतुः--

‘सुक्षेत्रे यथा धीजमुत्तं दत्ते फलं बहु । तथैह पुण्यक्षेत्रोत्तं वित्तमल्पमपि ध्रुवम् ॥ ? ॥

पुण्यक्षेत्राणि चामूनि--

नियदव्यमउच्चजिणिदभवणजिर्णधियपवरपइष्ठासु । वियरइ पसइत्थपुत्थयसुत्तित्थित्थयरजत्तासु ॥ ? ॥

तत्रापि पुस्तकक्षेत्रस्य पुण्यमधिकं सर्वेषां पुण्यमार्गिणां प्रकाशकत्वात्, असंख्यजीवप्रसिद्धोद्योगोपकार-
 त्वाञ्च । किञ्च--

सयलभियि जीयलोप तेण इह घोसिओ इमो थाओ । इकंपि जो दुहत्तं सत्तं घोइह जिणवणणे ॥ ? ॥

ततो यथेकेन जीवेन घोधितेन सर्वजीवलोक्कृतामार्युद्योगोपणायाः फलम् । तदाऽनेकजीवप्रतियोभस्य

फलं केन वस्तुं शक्यते । एकोऽपि जीयो बोध्यते शास्त्रोपदेशेन । शास्त्रस्य च पुस्तकमेवाधारः । ततो येन
 पुस्तकक्षेत्रे सत्पापितं तेन सर्वाणि पुण्यक्षेत्राणि सर्वं च पुण्यविधयः सत्यापिताः । इत्यादि श्रुत्वा सोम-सोम
 श्रिणो धनश्रेष्ठिना सहोपवासं कृत्वा गृहं गत्वा स्वद्रव्यसामर्थ्येन सर्वपुण्यक्षेत्रमुल्लंघ्य पुस्तकपुण्यक्षेत्रमेवाराध्य-
 ते । इति पर्यालोच्य प्रातः स्वर्धनेनैव सिताघृतपायसं योगं कृत्वा मिथः स्थाले परिवेष्य यावद्भोक्तुमुपविशत-
 स्तावन्मासक्षमणसाधुसमेतं वीक्ष्य सम्यग्भावतया तस्मै पायसं दत्त्वा भोगफलमर्जयतः स्म । ततः षोडश-
 वीनारैः सोमो द्वादशदीनारैः सोमश्रीः पुस्तकं लेखयामासतुः । प्रान्तकाले द्वावप्यनशनतो मृत्वा सौधमंदे-
 घल्लोके स्वर्गसुखानि भुत्तवा सोमो भवानवतीर्णः सोमश्रीश्च सौभाग्यमञ्जरीति । पुस्तकानामाशातनाकरणा-
 न्मूर्गोऽभूत् । अथ च पुस्तकलेखनपुण्यात् षोडशमासिर्धौ तसर्वं कश्मलोऽतीव चिद्वान् भविष्यसि । इति केव-
 लियचः श्रुत्वा पादयोलंगित्वा 'भगवन् ! अज्ञानतः कृतज्ञानाशातनायाः प्रायश्चित्तं देहि ।' इति कुमारेण वि-
 श्रुते देवली प्रोचे- "कुमार ! संप्रति मध्यमद्राविशतितीर्थकरवारकेऽष्टमासिकं निर्मलं तपस्तच्च षोडशमा-
 सैरेकान्तरोपवासविधेहीति ।" अत्रान्तरे तत्र स्थिता सरस्वती देवताऽवोचत्- "चतुरो ज्ञानकोशान् कारय
 गया विशोपलाभः स्यात् ।" तावन्मंत्रिणोरुक्तम्- "देवि ! धर्मान्तरायकृदेष वादसमुद्रः कथं तार्यः ।" देव्यो
 क्तम्- "श्रीवज्रनाभकेवलप्रसादाधिश्चित्तैर्भाग्यम् । सर्वमहं जाने । किञ्च सौभाग्यमञ्जरीः सौधे राजंहसौ
 स्वयं वरे पाञ्चालीवादोमारुपिणीति सर्वं तापशराराधितो यक्षोऽरुपीति । अथ सम्यक्तत्वमूलं श्राद्धधर्मं भजस्व

यथा संयथाङ्घ्रितसिद्धिः स्यात् । ततः कुमारः सपत्नीकः केवलीपाश्वर्तं प्रतिपद्य स्वसंन्य यगौ । केवली लोक
प्रतिषेधाय विजहार । तावत्पाप्ताः काश्मीरदेशात्पण्डिताः पूर्वमाहूताः सर्वेऽपि विख्याता भृशुजः । निष्पक्षो
यादमण्डपः । सौभाग्यमअरी परपुरुषं स्वप्नेऽपि नेच्छति । परं यो हारयिष्यति स यावज्जीवमन्यस्य सेवां
विधास्यति, इति पणो जातः । भव्यदिने मिलिताः सभ्याः, निविष्टा मञ्चेषु भूषाः । उपवेशिता पण्डिताः ।
जातो चादः । सरस्वतीप्रसादाज्जीतं कामदेवेन । जयजंगारवः । भूपितं यशसा विश्वम् । ततः सेवकीभृतैः
कालादिभिः सह महोत्सवपुरः संचलितः स कुमारः स्वपुरं प्रति । अय राजा श्रीसुरदेवः स्वपुत्रस्य कीर्तिं
श्रुत्वाऽतीव हृष्टोऽविच्छिन्नप्रयाणैः आसन्नागतस्य सन्मुखो जगाम । कुमारो भूतल्लुठन्मौलिस्तातं ननाम ।
अथो मिथोचितकथादिरद्रे जायमाने पुरे च प्रत्यासन्नीभूते राजा प्रवेशोत्सवविधापनाय पुरो भूत्वा पुरं
ययौ । कुमारः सरस्तीरे ससैन्यः स्थितः । चन्द्रलेखा कदलीयने क्रीडार्थं गता सुवर्णपिच्छं केकिनं दृष्ट्वा
कुमारायाकथयत् । कुमारोऽपि कीर्तुकाक्षिप्तचेताः शनैः शनैस्तत्र गत्वा लीलयोत्प्लुत्य पाचन्मयूरमारुरोह
तावत्केकी सहस्रोत्पपात् । एष यात्येष यातीति क्षणाददृशोऽभूत् । तदा वास्तंगतो रयिः । प्रसृतं विश्वे तमः
शोकेन पूर्णं सैन्यं तारमरोदीत् । सौभाग्यमञ्जरी नैमित्तिकं गत्वा फलादिकं दत्त्वा पृष्टः सः प्रोचे-“ न
धार्गल्पापि शोकधीः । सार्द्धवर्षेण कुमारः प्राप्तैश्वर्योऽर्द्धव्यतीति । ”-जातो ह्यप्यं । अथामात्यः कुमाराग-
मं यावदत्रैव स्वीयतामिति तत्रैव मेनामस्थापयत् । इतश्च कलापी कुमारं गृहीत्वा वैताढ्यगिरी विद्याभर-

कथतिनो रत्नाद्भदस्य रथनृपुरपुरोगाने सुमोच । ततो रत्नाद्भदकी संसुखमागत्य चिनयपूर्वकं पुरान्तःसीध-
 मध्ये प्रवेश्य सिंहासने निवेश्योवाच—“ कुमारेन्द्र ! शृणु—मत्पुत्री रत्नमञ्जरी सिद्धायतने देवान् पूजयित्वा
 मण्डपे मधुरस्वरेण स्तोत्रमेकचित्ता पठन्ती देवार्चनायै तत्रागतया लक्ष्म्या इष्टा सस्वरा श्रुता । ततस्तुष्टया
 बरो दत्तः—‘ कामदेवस्ते वरो भूयात् ।’ स चायुना सौभाग्यमञ्जरीं परिणीयायोध्यां स्वां पुरीं प्रतिव्रजन्नस्ति ।
 इति लक्ष्मीयचो मया ज्ञात्वा केकिञ्चिन्ना त्वमत्रानायितः ततोऽस्या मत्पुत्र्याः पाणिग्रहणं कुरु । ” कुमारो-
 ऽयादीत्—“ राजेन्द्र ! पौडशमासीमेकान्तरोपवासान् कृत्वा मया कार्यान्तराणि कार्याणि । ” चक्री प्राह—
 “साधय स्ववाञ्छितम् ।” ततः कुमारश्चक्रिसाविध्यात्त्रिकालं सिन्धायतने देवपूजां कुर्वन्नेकचित्तः प्रायश्चित्ततपः
 सम्पूर्णं करोत् । अथ च क्षीणे ज्ञानान्तगायकर्मणि लक्ष्मीं दत्ता रोहिण्यादयो महाविद्या लीलया साधयामास ।
 अथ शुभलग्ने नमन्यैर्महोत्सवैः रत्नमञ्जरीं परिणीय तत्रान्यत्र च सर्वविद्याधराधीशयद्भुमानं लभमानो
 मासवयं तत्र स्थित्वा दिव्यं विमानमारुह्य सपत्नीको विद्याधरसहस्रपरिदृतो महत्या छत्रचामरादिकद्भया
 राजमानो दिव्यवाचनादेन ब्रह्माण्डमापूरयन्नेव महानन्द एव महोत्सवः समेनीति सैन्यकैरुत्फुल्ललोचनमी-
 क्ष्यमाणः साद्भवपतिक्रमे निजसैन्यमागात् । राजा स्तूदेवोऽपि तज्ज्ञात्वा निदृत्तशोकप्रमोदमेदुरश्रीः सान्तः-
 पुरपरिवारः कुमारदर्शनोत्कण्ठया तत्रागत्य दूरादपि लुठन्तं भालेन पादौ स्पृशन्तं हर्षाश्रुधारां वर्षन्तं सुतं
 कराम्यामूर्ध्वीकृतयोभयकराभ्यं गाढमालिङ्गयन् परमानन्दमवाप । तं स एवाज्ञासीत् केवली वेति । अथ च-

संकटीभूतभूगोली गजाश्वरथपत्तिभिः । विद्याभृतां विमानैस्तु सम्पूर्णं व्योममण्डपः ॥ १ ॥

हृद्ययाधपटुध्वान-बधिरीकृत्नदिगणः । कान्ताद्ययसमायुक्तः पट्टमातङ्गमाश्रितः ॥ २ ॥
पित्रानुगाम्यमानाधवा महारुद्धया विभूषितः शुभेऽहि स्फारशृङ्गारः कुमारः प्रायिशात्पुरीम् ॥ ३ ॥ त्रिभिर्विधेशोपकं ।
अथ राजा बहुमानपूर्वं सर्वान् भूचरान् लेचरान् समस्तभूपालान् विष्टज्य कुमारसेव्यमानपादधिरं

राज्यं पालयामास ।

अथ वर्द्धापयदागत्य भूपालं वनपालकः । स एष केवलज्ञानी त्वदाराममुपागमत् ॥ १ ॥

फः स एवेति राज्ञोवते वभापे वनपालकः । स्वयं वरात्कुमारेणागच्छताऽत्रन्दि यः पथि ॥ २ ॥

दत्त्वा दानं ततस्तस्मै नृपतिः पारितोषिकम् । वनं गत्वा मुनिं नत्वा श्रुत्वा तत्रवार्धदेशानाम् ॥ ३ ॥

मध्ये पुरं समागत्य सत्यवैरागरङ्गतः । पुत्रं राज्येऽभिविच्यथ प्रवव्राजान्तिके मुनेः ॥ ४ ॥ युग्मम् ॥

ततो राज्यं पितुः प्राप्य कामधेनुरेश्वरः । पितेयातुल्यवात्सल्यपालयत्यनिशं प्रजाः ॥ ५ ॥

सम्पूर्णान् भारतीकोशान् चतुरश्वतुरो नृपः । निभर्माप्यार्चयति स्वान्तशुद्धया सिद्धान्तयुक्तिभिः ॥ ६ ॥

तथाहि-जीवाभिगमे विजयदेवोत्पाते राजप्रश्रीये सूर्याभेदेवोत्पाते एवं दृश्यते-“त्रस्राए सभाए पुत्य-

परणं लोमहृत्पणं पमज्जइ । दिग्वाए उदगधाराए अभिमिचइ । सरसेण गोसीसचंदणेण अणुलिपइ । अ-

ग्गेहि वरेहि गंधेहि अण्विणइ । जाव धुयं दलइ ।” इत्यागमयचनाद्दीनरागपूजाचत् पुस्तकपूजाविधिः ।

भाग्येन चिदधे तस्य लक्ष्मीरक्षीणकोशताम् । अतोऽसौ सर्वलोकानां सुमुचे सकलान्करान् ॥ १ ॥
 प्रजासत्स्मिन्पुंशुचिन्निरातङ्गा निरामयाः । चिरायुषो महासौख्यः शुद्धसन्ततिशालिनः ॥ २ ॥
 अग्रे पृथिव्यां सर्वत्र पटहोषुघोषपूर्वकम् । प्रावर्तयन्महाज्ञानसन्नागर नराधिपः ॥ ३ ॥
 प्रतिव्रगं प्रतिव्रजं... ... । राजा नियोजयामास पाठकान्शास्त्रशिक्षणे ॥ ४ ॥
 सम्पद्शास्त्रान्येकचित्तो यः पठिष्यत्यनारतम् । पूरयिष्यामि तस्याहं भोजनाच्छादनादिकम् ॥ ५ ॥
 राजनिर्मापितां श्रुत्वा घोषणामिति सर्वतः । अजायन्त मजाः सर्वाः शास्त्राभ्यासिकलालसाः ॥ ६ ॥
 लक्ष्मी सरस्वती चापि विरोधं स्वस्वभावजम् । विमुच्य भूपं भेजाते रेजाते ते ततोऽधिकम् ॥ ७ ॥
 ये भूषा भरताब्देऽस्मिन् विक्रमाक्रान्तशत्रवः । तैरप्यसेवि तत्पाददयी पुण्यानुभावतः ॥ ८ ॥
 तस्य विद्यावलेनाथ नाथा विद्याभृतामपि । वशीभृताः पदाग्भोजसेवाहेवाकिनोऽभवन् ॥ ९ ॥
 एवं षोडशभिर्भूपसहस्रैः सेवितक्रमः । वासुदेय इव श्रीमान् कामदेवो व्यराजत ॥ १० ॥
 सौभाग्यमञ्जरीकुक्षिसरस्यां राजहंसवत् । राजहंसकुमारोऽभूदगुणानामेककास्पदम् ॥ ११ ॥
 अन्यदा देहकार्याणि कृत्वा लङ्कृतभूपितः । भेजे भद्रासनं भूपः सर्वं क्रुद्धिसंमन्यतः ॥ १२ ॥
 इतश्च-राज-युयराज-महाराज-राजमन्त्रि-श्रेष्ठि-सार्थवाह-सेनापतिसहस्रसंपूर्णायां सप्रभायां
 तस्यां सभायां जायमानेऽभङ्गे नाट्यादिरङ्गे, प्रवृत्तासु पीराणिकानां पूर्वपुरुषसंक्रयासु, निपायमाने चिपञ्चि-

तामप्रमादे शास्त्रसंवादे, विधीयमानेषु कारणिकै राज्यसारेषु व्यवहारेषु, सत्याण्यमानासु नियोगिभिर्ल्लका
 दिचिन्तासु समानीतस्तत्र बालहारैरुदारसारशृङ्गारः श्रीराजहंसः क्रुमारः । तं च पञ्चवार्तिकं मरालयालमिव
 सकलभूपालोत्सङ्गकमलेषु संचरन्तं निरीक्ष्य महामोहोन्मुल्यमाने मानसे चिन्तितयान्महीपतिः श्रीकामदेवः--
 "अहो । कोऽयम्, कस्य सुतः, को वेत्ति, कुतः समेतः, एव यास्यति ततः कोऽनेन सम्यग्धः । केवलं वृथैयासौ
 सर्वस्नेहसम्यग्धः--

एक उत्पद्यते शत्रुरेक एव विपद्यते । कर्मण्यनुभवत्येकः प्रचित्तानि भवान्तरे ? ॥

किञ्च--

एगो मे सासओ अण्णा नाणदंसणसंजुओ । सेसा मे याहिरा भावा सध्वे संजोगलक्खणा ॥ १ ॥

संजोगमूला जीवेण पत्ता हुक्खपरंपरा । तग्हा संजोगसंबंधं सव्वं भावेण योसिरे ॥ २ ॥

इत्यापेकत्वभावनां भाषयन् भूमीपतिः क्षपकश्रेणीमारुढः क्षीणेषु चतुर्ग्व्यंपि कर्मसु केवलज्ञानमयाप । ततो
 "अथतु समुत्पन्नकेवलज्ञानश्रीकामदेवराजपिः" इत्याकाशवाणीमुचरन्त्या शासनदेवतया दत्तो देयः श्रीकाम-
 देवमहासुनिः केवलानन्दमहोत्सवान्तरमहो किमेतदिति साधयं राजसहस्रैरनुगम्यमानो महीमण्डले थिरं
 विहरयानेकलोकान्प्रतियोधय महोदयपदं भजे ।

